

RAPPORT
**RENNÄRINGSANALYS KRAFTLEDNING
SÄLEN -IDRE**

UPPDRAG

320961, Rennäringsanalys kraftledning Sälen-Idre
Titel på rapport: Rennäringsanalys kraftledning Sälen-Idre
Status: Koncept
Datum: 2022-11-16

MEDVERKANDE

Beställare: Nektab- Nordisk ElkraftTeknik AB
Kontaktperson: Peter Waldeck

Konsult: Linda Byström och Henrik Sjöberg, Tyréns Sverige AB
Uppdragsansvarig: Petter Esberg, Tyréns Sverige AB
Kvalitetsgranskare: Louise Berglund, Tyréns Sverige AB

Sammanfattning

Ellevio planerar att anlägga en ny kraftledning, ca 80 km lång, mellan Idre och Sälen, för vilken NEKTAB har fått i uppdrag att genomföra samråd och upprätta koncessionsansökan. I det pågående arbetet med den planerade ansökan om tillstånd för ny kraftledning mellan Idre och Sälen, har Tyréns AB fått i uppdrag att göra en rennäringsanalys, där projektets eventuella påverkan på renskötseln och renskötselns förutsättningar – inkluderat sociala och kulturella aspekter – ska beskrivas. Rennäringsanalysen kommer utgöra en del av koncessionsansökan som NEKTAB arbetar med att ta fram åt Ellevio.

Inom utredningsområdet finns fyra olika alternativa sträckningar för ny elledning utpekade (1, 1b, 1c och 2). Alla alternativen sträcker sig mellan den nya stationen i Brattströmmen, men ansluter till befintlig ledningsgata mot Sälen vid olika platser.

Vid anläggningskedet bedöms påverkan på renskötseln till stor del vara beroende av vilken tid på året som kraftledningen uppförs och/eller om renarna vistas i det specifika området. En viss direkt påverkan kan också uppstå om lavbärande skog avverkas och/eller om områden med marktäckande lav påverkas. Generellt bedöms alternativ 2 vara fördelaktigast under anläggningskedet då risken för störning på renskötseln bedöms vara liten, oavsett tid på året för anläggandet. Vad gäller påverkan på marktäckande lav bedöms dock alternativ 1, 1b och 1c vara fördelaktigast eftersom dessa alternativ nyttjar befintlig ledningsgata till stora delar.

Den störning som kan uppstå med anledning av den planerade verksamheten i drift, bedöms vara störd betesro för renen och ett ökat stresspåslag för renskötare. Dels kopplat till ianspråktagande av mark, dels eventuell mer terrängkörning i området (skoter). Effekterna kan bli att renarna i större utsträckning stressas och skingras inom närliggande betesmarker, vilket i sin tur kan skapa merarbete och en psykisk stress hos renskötare. Störning kopplat till skotertrafik ses som liten vid alternativ 1b, 1c och 2 eftersom ledningarna i de alternativen till stora delar följer befintlig infrastruktur och i begränsad utsträckning skär av betesområdet medan störningen bedöms bli större vid alternativ 1.

I korthet, och överlag, bedöms de negativa effekterna sammantaget bli begränsade vid genomförande av alternativ 2, med en viss negativ påverkan på renskötseln. Alternativ 1 bedöms vara det alternativ som ger påtagligast effekter eftersom detta alternativ är placerat inom områdets mest centrala delar, vilket kan leda till fragmentering av betesområdet.

Alternativ 1b och 1c bedöms ge en viss negativ påverkan där delar av sträckningen eventuellt kan ge omfattande påverkan. Det som bedöms kunna ge störst negativ påverkan är den del som "nyanläggs" dvs den del som löper i östlig-västlig riktning och som inte följer den befintliga ledningsdragningen. Denna del bedöms kunna leda till fragmentering av betesområdet och överlag negativa effekter för renskötseln. För alternativ 1c bedöms det också finnas en viss risk för påverkan på flyttledens funktion. Bedömningen om vilket av alternativen 1b och 1c som är lämpligast bör samrådats med samebyn.

Något som bör lyftas fram är att under arbetet med rennäringsanalysen pågick pandemi, vilket försvårade fysiska träffar. Möten har istället anordnats digitalt. I skrivande stund har inga synpunkter från Idre sameby inkommit som rör de analyser

som gjorts i rennäringsanalysen. Mer synpunkter från samebyn får inhämtas under kommande samråd enligt 6 kap miljöbalken.

I samband med att denna rapport färdigställs får samebyn ta del av det nya förslaget mer detaljerat än vad som var möjligt vid möte 12 september (samebyn hade inte stämt av inom styrelsen). De får då också uppdaterat kartmaterial att förhålla sig till.

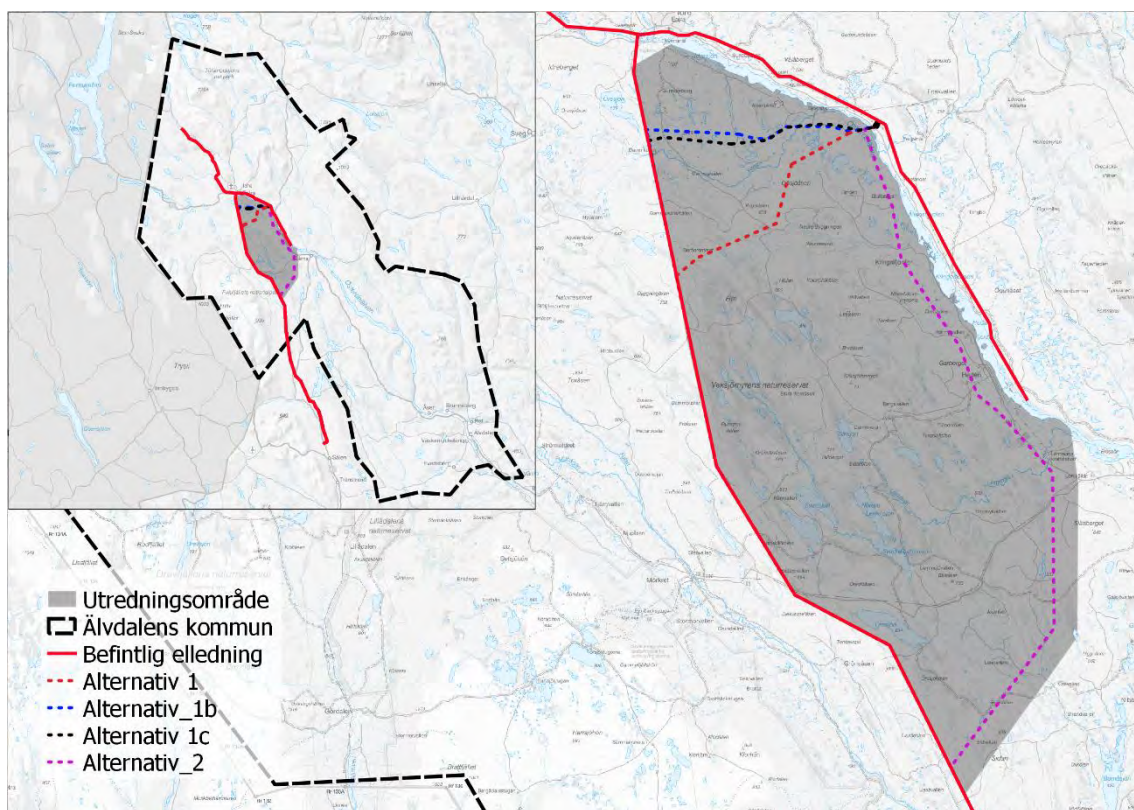
Innehållsförteckning

1	INTRODUKTION	7
1.1	BAKGRUND RENNÄRINGSANALYS	7
2	METOD OCH BEDÖMNINGSGRUNDER	8
2.1	AVGRÄNSNING	9
2.2	MÖTEN	10
2.3	STÖRNINGSZONER.....	10
2.4	VAL AV STÖRNINGSZON – KRAFTLEDNING	11
3	SAMER OCH RENSKÖTSEL	12
3.1	RENSKÖTSEL OCH SAMEBYAR	12
3.1.1	KULTURELLA OCH SOCIALA EFFEKTER	12
3.1.2	ÖVERGRIPANDE REDOGÖRELSE FÖR RENSKÖTSELÅRET INOM IDRE SAMEBY 12	
3.2	LAGAR OCH RÄTTIGHETER.....	15
4	PRÖVNING ENLIGT LAGAR OCH REGLER	15
5	FÖRUTSÄTTNINGAR	15
5.1	IDRE-SÄLEN.....	15
5.1.1	UTREDNINGSSOMRÅDET OCH ALTERNATIVA DRAGNINGAR	16
5.1.2	ALTERNATIVA DRAGNINGAR	19
	KRAFTLEDNING	20
5.2	ÖVERSIKTLIG PLANERING.....	20
5.3	ANNAN PLANERING AV BETYDELSE.....	20
5.4	RIKSINTRESSEN	21
5.5	IDRE SAMEBY	21
5.6	RENNÄRINGENS MARKANVÄNDNINGSSINTRESSEN	22
5.6.1	BESKRIVNING AV SAMEBYNS MARKANVÄNDNING SOM HELHET OCH PÅ REGIONAL NIVÅ.....	23
5.6.2	BESKRIVNING AV SAMEBYNS MARKANVÄNDNING PÅ LOKAL NIVÅ	24
	HÖSTFLYTT	25
	VINTERBETET	26
	VÅRFLYTT	27
5.7	ÖVRIG MARKANVÄNDNING PÅ LOKAL NIVÅ OCH VALDA STÖRNINGSZONER.....	28
5.7.1	SKOGSBRUK.....	29
5.7.2	BEBYGGELSE	30
5.7.3	VÄGAR	31

5.7.4	ANNAN INFRASTRUKTUR.....	32
5.7.5	FRILUFTSLIV OCH BESÖKSNÄRING	33
5.7.6	ROVDJUR.....	34
5.7.7	GRUVOR OCH MINERAL	34
5.7.8	FÖRSVARSMAKTEN.....	35
5.7.9	KRAFTLEDNINGAR.....	36
6	KONSEKVENSANALYS.....	36
6.1	DIREKTA OCH INDIREKTA EFFEKTER FÖR OLIKA ALTERNATIV	36
6.1.1	ALTERNATIV 1	37
6.1.2	ALTERNATIV 1B (OCH 1C)	38
6.1.3	ALTERNATIV 2.....	39
6.1.4	SYNPUNKTER FRÅN SAMEBYN.....	39
6.2	KUMULATIVA EFFEKTER.....	41
6.2.1	KUMULATIVA EFFEKTER - FRAMTIDSPERSPEKTIV	43
7	SAMLAD BEDÖMNING.....	43
	I ANLÄGGNINGSSKEDET.....	43
	I DRIFT	44
	SAMMANSLAGEN BEDÖMNING.....	44
8	REKOMMENDERADE SKYDDSÅTGÄRDER	45
9	KÄLLFÖRTECKNING	45

1 INTRODUKTION

Ellevio planerar att anlägga en ny kraftledning, ca 80 km lång, mellan Idre och Sälen, för vilken NEKTAB har fått i uppdrag att genomföra samråd och upprätta koncessionsansökan. Från norr sett går de fyra alternativa sträckningarna (figur 1) till en början genom tidigare obruten mark, för att sedan gå parallellt med befintlig ledning till Sälen. I denna del av sträckningen kommer en breddning av befintlig ledningsgata att ske. Samtliga föreslagna sträckningar går genom Idre samebys marker. Nektab har fört dialog med samebyn genom hela processen och i denna process har Idre sameby efterfrågat en rennäringsanalys för bedömning av effekter och konsekvenser av kraftledningen på rennäringen i området. Rennäringsanalysen ingår som underlag i det samråd enligt 6 kap miljöbalken som kommer genomföras med bred samrådsrets under 2022 samt i den miljökonsekvensbeskrivning som så småningom bifogas koncessionsansökan till Energimarknadsinspektionen.

Figur 1. Utredningsområdets geografiska placering. Alternativen för olika ledningsdragning är markerade i kartan: 1 (röd), 1b (blå), 1c (svart) och 2 (lila). Befintlig ledning utgör den västra gränsen för utredningsområdet.

1.1 BAKGRUND RENNÄRINGSANALYS

Inom renbeteslandet, inom i princip samtliga samebyar, har under 2000-talet antalet ansökningsprocesser för olika verksamheter ökat. Allt fler samebyar berörs av mineralkoncessionsansökningar, vindkraftsetableringar, turism, förändringar i skogsbruket och liknande storskaliga verksamheter. Många gånger finns även en tidigare påverkan av exempelvis vattenkraft och skogsbruk. Aktiviteterna kan medföra konsekvenser, inte bara på förutsättningarna att bedriva renskötsel utan även på

renskötande samers traditionella levnadssätt (som är kopplat till renskötsel). De kumulativa effekterna och komplexiteten på den påverkan som verksamheterna kan medföra på samernas levnadssätt har gett en insikt om att en miljökonsekvensbedömning enligt miljöbalkens krav inte alltid i tillräcklig omfattning beskriver hur rennäringen påverkas av olika typer av exploateringar. Det har funnits ett behov av att även väga in sociala aspekter, vilket inneburit att ett ökat stöd för att så kallade sociala konsekvensbedömningar (SKB) vuxit fram. En SKB syftar till att undersöka och identifiera sociala konsekvenser som kan uppstå till följd av ett projekt samt att ta fram åtgärder för att minimera oönskade effekter samtidigt som önskade effekter maximeras. Vidare görs en nulägesanalys där verksamhetens intressenter och berörda personer beskrivs samt en bedömning av projektets effekter (med metodik som eventuellt kan behöva tas fram/utvecklas inom projektet).

Internationellt har SKB (eller SIA – Social Impact Assessments) tillämpats i områden där urfolk berörs av större infrastruktur/byggprojekt och det är inte ovanligt att stora finansiärer, däribland WHO, FN och EU, ställer krav på att projekt ska ha tagit fram en SIA (Burdge, 2003). I Sverige finns inga lagkrav på SKB, men kopplat med krav som redan finns i den svenska miljölagstiftningen¹ och att samiska intressen bevakas bättre idag än vad som har varit fallet historiskt, samt att rättigheter kopplat till ursprungsbefolkning blivit mer uppmärksammat, har lett till att verksamhetsutövare nu allt oftare väljer att utföra sociala analyser. Svenska samernas riksförbund har också tagit fram en vägledning för hur samisk markanvändning ska integreras i MKB-processen (Svenska samernas riksförbund, 2011), vilket också bidragit till att samiska intressen lyfts ytterligare i samhällsplaneringen.

2 METOD OCH BEDÖMNINGSGRUNDER

Konsekvensanalysen är utförd av Tyréns Sverige AB. Metodiken för konsekvensanalysen grundar sig i den vägledning som beskrivs i rapporten *Samisk markanvändning och MKB* (Svenska samernas riksförbund, 2011), samt metodhandboken *Kumulativa konsekvenser för rennäringen* (Nilsson, Lauritz, & Blom, 2015).

Konsekvensanalysen behandlar dels påverkan på lokal och regional nivå i form av direkta och indirekta effekter, dels de kumulativa effekterna som kan påverka rennäringen i Idre-området. Den kumulativa påverkan definieras här som påverkan på renskötseln utifrån ett genomförande av de valda alternativen tillsammans med andra omvärldsfaktorer. Bedömningen är övervägande kvalitativ, men vad gäller ianspråktagande av mark har det också varit möjligt att göra en kvantitativ analys av de olika alternativen. Det har inte inkommit några direkta synpunkter på rennäringens analys från samebyn under perioden då arbetet med rapporten pågick. Däremot inkom i ett sent skede generella synpunkter om för- och nackdelar med de olika alternativen för ledningsdragningen. Dessa synpunkter har inte medfört några signifikanta revideringar av bedömningarna i konsekvensanalysen. Samebyns

---

¹ Miljöbalken syftar till att främja en hållbar utveckling för nuvarande och kommande generationer och ska tillämpas på sådant sätt att mark, vatten och fysisk miljö används så att en ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk långsiktigt god hushållning tryggas

synpunkter redovisas separat i kapitel 6 KONSEKVENSANALYS och vägs in i den samlade bedömning (kapitel 7).

Utförlig presentation av bedömningsgrunderna för konsekvensbedömningen redogörs utförligt i kapitel 6 KONSEKVENSANALYS.

GIS-data för analysen har om inget annat anges hämtats från sametinget, Skogsstyrelsen samt länsstyrelsernas geodatakatalog.

2.1 AVGRÄNSNING

Denna analys fokuserar på hur renskötseln i Idre sameby påverkas av kraftledningen som Ellevio planerar att uppföra mellan Idre och Sälen.

Utredningen utfördes under perioden januari-september 2022. Ambitionen var att i så stor utsträckning som möjligt göra analysen i dialog och kommunikation med samebyn. Pandemi (svårigheter att anordna fysiska möten) och svårigheter att upprätthålla kontinuerlig kontakt med samebyn medförde att inga direkta synpunkter på rennärlingsanalysen inkom. Först i ett sent skede inkom generella synpunkter från samebyn. Rapporten och den bakomliggande processen syftar inte desto mindre till att bidra till att upprätta en framtida konstruktiv dialog mellan Ellevio/Nektab och samebyn, i det fortsatta arbetet med kraftledningen, där båda parter lär sig bättre förstå den andra partens förutsättningar, målsättningar, problem och farhågor. En sådan förståelse förbättrar möjligheten att uppnå en ansvarsfull och långsiktigt hållbar planering av projektet. Det är också viktigt att beskriva effekterna för renhjorden och hur de kumulativa effekterna av olika verksamheter påverkar rensköterna och hela samebyns förutsättning att bedriva renskötelse och förvalta renbetesresurserna på ett långsiktigt hållbart sätt. Sammanfattningsvis syftar denna rapport och den bakomliggande processen till att (utan inbördes rangordning):

- skapa en förståelse av projektets eventuella sociala, kulturella, och tekniska konsekvenser på rennärlingen och medlemmarna i samebyn;
- kartlägga renskötselns markanvändning, men också annan traditionell markanvändning inom de berörda delarna av samebyarna;
- identifiera konsekvenser samt rekommendera åtgärder med ambition att minimera eventuella negativa effekter som uppstår, samt identifiera eventuella positiva effekter för att om möjligt, förstärka dessa.

Geografisk avgränsning:

Utredningsområdet för den planerade ledningen är ungefär 32 km långt och 12 km brett och sträcker sig från Idre i norr till berget Sidan i söder. I väst avgränsas området av befintlig kraftledning och i öst av Österdalälven (figur 1). På östra sidan bryter området av från Österdalälven vid Lemmans kraftstation. Områdets södra gräns går sedan söderut och västerut till befintlig kraftledningsgata strax söder om byn Grönsåsen vid berget Sidan. I analysen bedöms de föreslagna ledningsdragningsarna 1, 1b och 2. Ledningsdragnings 1c skiljer sig för lite från 1b för att särskilja dem åt i analysen och därför bedöms de bägge som 1b. Analysen belyser dels direkt påverkan inom själva utredningsområdet, dels indirekt påverkan på rennärlingens markanvändning och intressen på en övergripande nivå i området kring Idre och Särna.

Analysen fokuserar inte uteslutande på renen, utan beaktar även renskötare och renbrukslandskap, eftersom rennäringen är en näring som nyttjar stora markområden under sin årscykel. Eftersom utredningsområdet norra, västra och östra gränser till stora dela sammanfaller med befintlig infrastruktur bedöms påverkan utanför gränszonerna inte förändras avsevärt av den planerade verksamheten, vad gäller renbrukslandskapets funktion. Påverkan utanför utredningsområdet kommer därför att redogöras mer översiktligt, där fokus i första hand är påverkan på renskötarens situation och kumulativa effekter.

Tidsmässig avgränsning:

I tid är rennäringsanalysen avgränsad till nuvarande förhållanden och under den tid som kraftledningen är i drift. En nätkoncession gäller som utgångspunkt tills vidare. Nätkoncession för linje som gäller tills vidare, kan utifrån i ellagen angivna förutsättningar, bli föremål för omprövning efter 40 år från det datum då nätkoncessionen gavs. Eftersom 40 år är en lång tid i sammanhanget, vilket innebär en mängd osäkerhetsfaktorer vad gäller exempelvis hur klimat, trafik och olika typer av verksamheter utvecklar sig, är analysen begränsad i dessa avseenden. Frågorna om påverkan av eventuella framtida påverkanskällor berörs dock i kapitlet 6.2 "KUMULATIVA EFFEKTER".

2.2 MÖTEN

Inom respektive sameby är det renskötarna som har störst kunskap om renskötelsen i sitt område och en viktig del i arbetet med att ta fram rennäringsanalysen är att berörd sameby får möjlighet att aktivt delta. Detta innebär bland annat att samebyn ska ges möjlighet att vara delaktig i alla etapper av bedömnings- och utvecklingsprocessen, inklusive planering och implementering. Rent praktiskt innebär detta att samråds-/informationsmöten har hållits med samebyn och representanter från Tyréns Sverige AB, Ellevio och Nektab vid två tillfällen: 21 januari och 24 februari, vid vilka samebyn har fått möjlighet att framföra sina kunskaper om området samt hur de förhåller sig till den planerade verksamheten. Vid projektstart betraktades covid 19 som allmänfarlig och samhällsfarlig sjukdom varför fysiska möten inte kunde hållas. Mötena har istället varit digitala (via Teams).

För att samebyn skulle få ytterligare tid och möjlighet att gå igenom eventuella konsekvenser inom styrelsen, samt inkomma med uppdaterade renbruksplaner och uppdaterat kartmaterial över viktiga områden var också ett möte, 22 mars, inplanerat. Till detta möte anslöt dock inte samebyn, varför ett första utkast av rennäringsanalysen fick göras utifrån det underlag som ditintills inkommit. Ett utkast av analysen skickades därefter till Ellevio/Nektab och samebyn inför ett planerat sista uppföljande möte 18 augusti. Även till detta möte uteblev samebyn. Inga kommentarer på rennäringsanalysen kom heller via mejl.

Efter att Ellevio gjort en justering av dragningen 1b gjordes i början av september ytterligare försök att få kontakt med samebyn, varvid ett möte via Teams, med samebyns ordförande, kunde anordnas 12 september.

2.3 STÖRNINGSZONER

En störningszon är ett område, inom vilket renarna kan påverkas av en störande verksamhet. Den varierar i stor utsträckning beroende på en mängd olika faktorer, som exempelvis årstid, topografi, betestyp och om det är rentjur eller renko med kalv som störs eller hur länge en verksamhet har funnits på platsen (Nilsson, Lauritz, & Blom,

2015). Med utgångspunkt i resultat från forskning kan störningszoner för olika typer av verksamheter som stör renskötseln på ett eller annat sätt markeras ut i kartor. Störningszon definieras här som "en zon från en anläggning där man tydligt kan se en påverkan på renen".

Flera överlappande störningszoner kan ses som en indikator på att den kumulativa effekten från olika verksamheter är stor. Det är viktigt att zonerna inte betraktas som definitiva eller som att renarna helt och hållet undviker dessa områden. De är i detta fall tänkta att användas som utgångspunkt för bedömningen av vilka effekter ett visst projekt kan ge på renskötseln. De bör anpassas efter de specifika förhållanden som råder på platsen och i den aktuella samebyn och justeras allteftersom ny kunskap tillkommer.

De störningszoner som används i denna analys är beräknade med utgångspunkt i zoner som finns presenterade i *Do human activity and infrastructure disturb domesticated reindeer? The need for the reindeer's perspective* (Skarin & Åhman, 2014), med stöd av uppgifter hämtade ur *Kumulativa konsekvenser för rennäringen. En beskrivning av hur kumulativa konsekvenser för rennäringen kan presenteras med exempel från Gabna och Laevas samebyar* (Nilsson, Lauritz, & Blom, 2015). Zonerna där är baserade på en bedömning av vad som kan anses vara rimligt utifrån forskning och tidigare erfarenheter. För de verksamheter, inom det aktuella området, där det saknas underlag för störningszonen har Tyréns valt störningszon utifrån hur liknande verksamheter störningszon ser ut och vad som förefaller vara rimligt. Identifierade verksamheter (omvärldsfaktorer) och deras störningszoner presenteras i tabell 1.

Störningszoner för allmänt friluftsliv som jakt, fiske och bärplockning har utifrån aktiviteternas natur bedömts vara för generella för att kunna analyseras med störningszoner. Försvarets övningsområde söder om utredningsområdet har även det bedömts vara svår att analysera med störningszon. Detta eftersom avståndet till övningsområdet är relativt långt och kännedom om hur Försvarsmaktens användning av övningsområdet påverkar renskötseln, saknas.

I figur 14–19 nedan redovisas störningszonerna i relation till utredningsområdet. De omvärldsfaktorer som använts redovisas i tabell 1 (avsnitt 5.7) med motivering till vald zon.

2.4 VAL AV STÖRNINGSZON – KRAFTLEDNING

De studier som är gjorda visar på en relativt stor spridning vad gäller grad av påverkan på renarna av en kraftledning. Skarin och Åhman (2014) anger en störningszon mellan 0-2,5 km. Enligt Skarin och Åhman är det speciellt nyuppförda alternativt flyttade ledningar som ger upphov till störning. Delar av resultaten från senare studier (ex. (Eftestøl, Segaye Alemu, Flydal, & Colman, 2021)) antyder till viss del också detta, men resultaten är inte entydiga. Eftersom den planerade kraftledningen hör till kategorin nyuppförd/flyttad har vi bedömt att störning uppstår. I studien *Kumulativa konsekvenser för rennäringen. En beskrivning av hur kumulativa konsekvenser för rennäringen kan presenteras med exempel från Gabna och Laevas samebyar*, (Nilsson, Lauritz, & Blom, 2015) väljs en störningszon på 2,5 km för en nyuppförd kraftledning. Med hänsyn till att kraftledningen är något mindre (170 kV) än de kraftledningar som oftast ingår i studier (420 kV), och eventuellt orsakar mindre störning vid anläggandet än en större ledning, har vi dock valt en störningszon på 1 km – vilket motsvarar 40 procent av den största störningszonen enligt (Skarin & Åhman, 2014). Eftersom det finns stora osäkerheter vad gäller störning från kraftledningar ska den valda

störningszonen inte betraktas som en zon med definitiv störning och att renarna undviker zonen i sig.

3 SAMER OCH RENSKÖTSEL

3.1 RENSKÖTSEL OCH SAMEBYAR

I Sverige bedrivs idag rennäringen genom 51 samebyar. En sameby avser dels ett landområde där renskötsel bedrivs, liksom andra aspekter som en delad ekonomi och näringsrelaterade resurser. Det finns tre huvudtyper av samebyar, fjäll-, skogs- och koncessionssameby. Mellan Idre och Sälen, i Älvdalens kommun, där verksamheten är planerad, har Sveriges sydligaste sameby, Idre (fjällsameby), sina marker.

3.1.1 KULTURELLA OCH SOCIALA EFFEKTER

Den samiska rennäringen beskrivs ofta som en grundpelare för den samiska kulturen. På så vis kan en vital rennäring ses som en grundförutsättning för den samiska kulturens fortlevnad. Renskötseln är i hög grad betingat med traditioner och ett bärande av ett allomfattande berättande genom de människor som lever sitt liv i den. På så vis är rennäringen mer än en näring som kan åtskiljas från den privata sfären. Trots sina starka traditioner har renskötseln följt med i samhällets utveckling, exempelvis i användandet av snöskoter och GPS-teknik. Samhällsutvecklingen har på många sätt förenklat arbetsuppgifter, men på samma gång ställt nya krav. Dessa krav ligger dels i samhällets markanspråk, dels i beroendet av moderna hjälpmedel genom rationalitetskrav och ekonomisk konkurrens. Påverkan på den fysiska miljön har också påverkan i den sociala sfären. Det är en komplex mekanism med brett omfång. En viktig aspekt av det sociala kan vara att rädslan för negativa konsekvenser från en kommande förändring ibland kan ha större påverkan än förändringen i sig själv. Exempel är påfrestande administrativa uppgifter och planeringsprocesser, ökade krav på deltagande i samråd, och oro för konsekvenser av pågående och framtida samhällsutveckling.

3.1.2 ÖVERGRIPANDE REDOGÖRELSE FÖR RENSKÖTSELÅRET INOM IDRE SAMEBY

Det finns stora skillnader i hur renskötselåret ser ut mellan olika samebyar, beroende bland annat på geografisk placering och samebyns individuella organisation. Rennäringens årscykel brukar normalt delas in i åtta årstider (Skogsstyrelsen, 2014). Här följer en beskrivning av renskötselåret för Idre sameby med början på våren då vajorna föder sina kalvar (Idre sameby, 2022).

Vårvintern (mars-april)

I mars - april månad sker flyttningen från vinterbetsområdet till vår- och kalvningslandet i fjällregionen.

Tidpunkten för flyttningarna varierar beroende på snö- och betesförhållandena. Renkorna (vajorna) drar villigt iväg till lågfjället där deras gamla kalvningsplatser finns. Fjällrenarna söker sig till sina kalvningsplatser på lågfjällets sydsluttningar eller i den glesa fjällbjörksregionen där det tidigt finns barfläckar. Födan består mest av lavar. Tillgången på träd lavar är mycket viktig eftersom markvegetationen inte är tillgänglig på grund av vårvinterns skare.

Våren (april - maj)

I maj föds renkalvarna på lågfjällen. Vajorna söker sig till sydlägen där tillgången till bete är god och där snön smälter undan tidigt så att ny växtlighet kan komma upp snabbt.

Vajorna kalvar i regel på samma tid och samma plats år efter år. Terrängen bör vara småkuperad och skyddad från vind. Vajan föder årligen en (1) kalv som väger 4-6 kg. Fjolårskalven stöts bort strax före eller i samband med kalvningen. Under den här tiden består betet av en blandning av lavar, gräs, örter och löv.

Kalvningstiden är mycket känslig ur störningssynpunkt eftersom vajan lätt kan lämna den nyfödda kalven om det är för mycket störningar.

Försommaren (juni)

Efter kalvningen kommer en lugn period för såväl renen som renskötarna. Renen söker sig nu till björkskog, myrmarker och bäckdrag där grönskan kommer tidigt.

Försommaren är något av en återhämtning- och uppbyggnadsperiod för renen. Den får beta i lugn och ro fram till den tid då värme, mygg och insikter infinner sig.

Ett bra försommarbete innebär att de vuxna renarna snabbt kan återhämta vad de tappat i vikt under vintern.

För renskötaren är detta en tid för byggnads- och reparationsarbete av arbetshagar, byggnader och andra renskötselåtgärningar.

Sommaren (juni - juli)

Nu drar renarna upp mot högfjället eller ut på vidder där värmen och insekterna är mindre besvärande. Renarna är speciellt känsliga för kormfluga (renstygfluga) och svalgbroms (renfluga). Det är två insekter vars larver har renen som värdjur. I slutet av juni börjar renskötarna samla ihop renarna till kalvmärkning. Det är en hektisk tid för renskötaren som under flera sommarveckor får vända på dygnet eftersom kalvmärkningarna i huvudsak sker på kvällen och natten då det är som svalast.

Arbetet med samlingar kan ta flera dagar beroende på väder och vind. Renarna är oftast spridda över stora områden och samlas ihop med hjälp av helikoptrar och motorcyklar men också till fots. Samebyarna har flera kalvmärkningshagar på olika platser som används vid olika tidpunkter beroende på varifrån renarna samlas.

I rengärdet följer kalven vajan. Det är därför lätt att se vem som äger kalven, varefter man kan fånga in kalven och märka den. Märket består av olika kombinationer av snitt i renens öron. Varje ägare har sitt renmärke, som är registrerat hos Länsstyrelsen.

Förhösten (augusti)

Renarna betar i björkskogen och på myrarna. De har fortfarande god tillgång till grönbete och äter löv, gräs och örter. Renen är också mycket förtjust i svamp som är rik på protein och fosfor.

Perioden från slutet på juli och framåt är en viktig uppbyggnadsperiod. Renarna bygger nu upp muskelmassan och det fettlager som är viktigt för att den ska överleva vintern. Det är viktigt att renarna får betesro under den här tillväxtperioden eftersom den kan vara avgörande för renens möjlighet att överleva vintern.

I senare delen av augusti, före renarnas brunstperiod, börjar man samla in hanrenarna (sarvarna) för slakt. De är nu stora och feta efter sommarens bete (uppe till fjälls).

Renens brunsttid börjar under senare hälften av september månad och sarvslakten måste vara avklarad före dess.

Hösten (september - oktober)

Renarna finns nu i huvudsak i lågfjällregionen. Med frostnätterna under sensommaren försämras näringshalten i betet. Renen gräver upp underjordiska delar från vattenklöver och andra örtväxter. I oktober påverkar den första snön renarnas val av betesväxter och de betar främst olika marklavar.

I senare delen av september är sarvslakten avslutad. En fullvuxen sarv kan strax före brunsten uppnå en vikt mellan 100 -150 kg. Sarvarna förbrukar därefter i stort sett allt kroppsfett och även en betydande del av muskelmassan under brunsttiden som varar normalt mellan 2 - 3 veckor. Under den tiden får renarna sköta sig själva. Det är en lugn period för renskötaren, som nu har tid över till husbehovsfiske och annat som behöver göras i rennäringsföretaget.

Förvinter (november - december)

Den här perioden börjar när frosten och snön kommit för att stanna. Renarna söker sig nu till betesmarker med kvarvarande grönska, gräslika skogsområden och myrar. Detta bete utnyttjas så länge snötäcket är under 30 cm och innan den starka vinterkylan sätter in. Renarna övergår sedan gradvis till lavbete. Nu börjar renarnas vandring mot vinterbeteslandet. Under förvintern samlas renarna för skiljning till vintergrupper och för slakt. Huvuddelen av höstslakten sker i november - december. Kalvarna väger då mellan 30 - 50 kg, levande vikt. Även vajorna når sin högsta vikt i november. Fullvuxna vajor kan väga mellan 60 - 90 kg.

Efter slakten består "vinterrenhjorden" till uppemot 75 % hondjur. Nu är det också dags att dela upp renarna i vinterbetesgrupper. Byns renar samlas i en skiljningshage. I större samebyar skiljer varje familjegrupp ut sina renar och drar dem till sin särskilda hage. De flyttar sen med sina renar till respektive vinterbetesområde. Idre sameby har sammanhållen renhjord även under vinterhalvåret.

Vintern (december - mars)

Renhjorden flyttas mellan olika betesmarker under vintern. Betet består till största delen av olika lavar och bärris. Tillgången på vinterbete beror inte bara på arealens storlek och lavförekomst utan i första hand på betets tillgänglighet. Även om renen kan spara både vatten och energi när det är kallt är vinterbetet en flaskhals för rennäringen. De stora problemen är nedisning av betesmarkerna eller hård skare. Snöförhållandena kan också försämras av stora kalhyggen med ogynnsam snökonsistens och förstört eller skadat lavtäck.

Bristen på hänglavar gör att näringsbristen för renen kan bli akut när markbetet blir oåtkomligt. I sådana situationer sätter renägarna in stödutfodring eller i sämsta fall helutfodring, för att förhindra en omfattande rendöd.

Vinterbetesmarkerna är oftast inte sammanhängande, utan sönderstyckade genom diverse ingrepp som kalhyggen, vägar, järnvägar, flygfält, militäranläggningar, samhällsbyggen mm. Vintergrupperna måste därför flytta mellan olika betesmarker. Renskötarens jobb under vintern är att kantbevaka renhjorden och skydda den från bland annat rovdjur.

3.2 LAGAR OCH RÄTTIGHETER

Renskötselrätt är den sammanfattade beteckningen för rättigheterna som tillkommer samer i rennäringslagen (1971:437). Rennäringslagen slår fast rätten att använda mark och vatten inom följande områden:

Åretruntmark.

Områden där renskötsel får bedrivas året runt inom:

- marker ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens län.
- marker nedanför odlingsgränsen men ovanför lappmarksgränsen på mark där skogsrenskötsel bedrivs under våren, sommaren eller hösten och mark som antingen tillhör eller tillhörde staten vid utgången av juni 1992 eller är renbetesland.
- på renbetesfjällen i Jämtlands län och inom de områden i Jämtlands och Dalarnas län som vid utgången av juni 1992 tillhörde staten och var upplåtna för renbete.

Vinterbetesmarker

Områden där renskötsel får bedrivas mellan 1 oktober och 30 april, och är:

- områden nedanför odlingsgränsen men ovanför lappmarksgränsen som inte är åretruntmark.
- områden nedanför lappmarksgränsen och renbetesfjällen där renskötsel av tradition bedrivits.

Möjlighet till renskötsel utanför dessa områden finns även, med hänvisning till exempelvis gammal hävd (avgörs av domstol). Rätten till brukande är som mest omfattande inom åretruntmarkerna. Detta betyder inte att områden utanför dessa marker är mindre viktiga för näringens bedrivande. I båda fallen kan det vara av stor betydelse att beakta viktiga områden som flyttleder, kritiska passager, kalvningsland och goda betesmarker. Mellan dessa områden är det även viktigt att beakta eventuella funktionella samband.

4 PRÖVNING ENLIGT LAGAR OCH REGLER

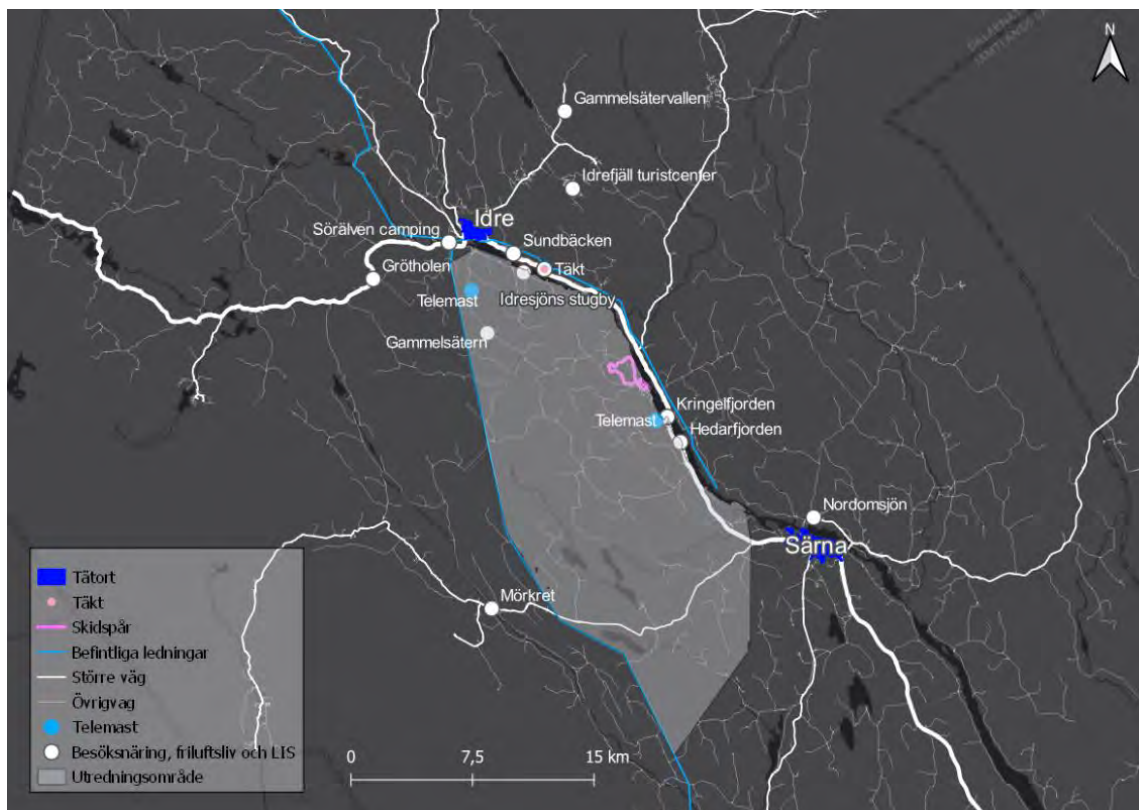
Vid byggnation av kraftledning med koncessionsplikt regleras processen enligt ellagen (1997:857), elförordningen (2013:208), miljöbalken (1998:808) och förordning om nätkoncession (2021:808).

5 FÖRUTSÄTTNINGAR

5.1 IDRE-SÄLEN

Idre och Sälen ligger i de två kommunerna Älvdalen och Malung-Sälen som tillsammans har en befolkning på strax över 17 000 personer, varav drygt 1200 personer bor i Idre. Turism-industrin i båda kommunerna är omfattande med miljard-omsättning årligen. Ett stort antal människor besöker Idre både sommar och vinter. Statistiken visar på över 710 000 gästnätter år 2019 i Älvdalens kommun, varav de flesta är i Idre

(Tillväxtverket, 2022). De flesta gäster kommer under vintern, men antalet sommargäster är ändå betydande. Exempelvis brukar Idre fjäll, sommartid, ha 120 000 – 135 000 gäster (Idre fjäll, 2022). 2,9 miljarder kronor har de senaste åren investerats i Idreområdet och bara i verksamheten kopplat till Idre fjäll planeras cirka 7,7 miljarder kronor att investeras fram till 2037 (Augustin, 2022). Expansionen av områdets turismanläggningar innebär att regionnätet för el behöver förstärkas för att möta utvecklingen. I figur 2 visas en karta över utredningsområdet med befintliga verksamheter.

Figur 2. Karta över utredningsområdet och dess omedelbara närhet.

5.1.1 UTREDNINGSMRÅDET OCH ALTERNATIVA DRAGNINGAR

För analysen har beskrivningar gjorts för central infrastruktur och annan markanvändning av vikt för rennäringen inom utredningsområdet. Urvalet av variabler för skyddad mark har gjorts utifrån sådan markanvändning som i någon mån har bedömts kunna ha betydelse i positiv bemärkelse för rennäringen. Exempelvis kan skyddad skog ofta vara hänslavbärande i högre utsträckning än inom andra områden, vilket ökar tillgången till bete för renarna. Hela området är relativt kuperat och utgör ett lapptäcke av tall och barrblandskog av olika ålder, lövskogar samt sjöar och myrmarker. Inom utredningsområdet finns tre naturreservat och två områden med värdeetrakter för skogsmark (figur 3). Vad gäller naturreservaten sammanfaller det största av dem med värdeetrakt för våtmark och riksintresse för naturvård (figur 4 och 5). Inom utredningsområdet finns även tre mindre områden som utgör Natura 2000 enligt habitatdirektivet (figur 6). Områden som innehar ett skydd inom ett betesområde är generellt sett viktiga ur rennäringssynpunkt eftersom skydden står

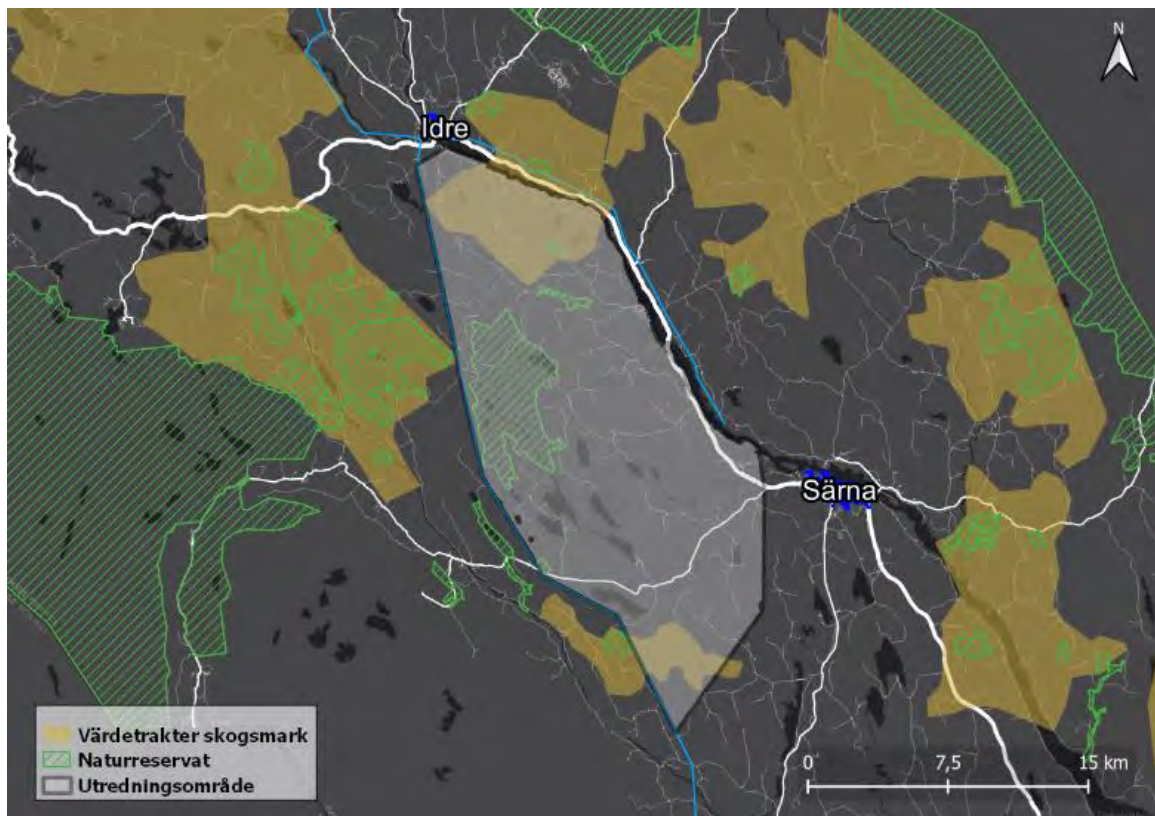

som garanterat för att ett områdes egenskaper finns kvar över tid. Detta underlättar renskötseln.

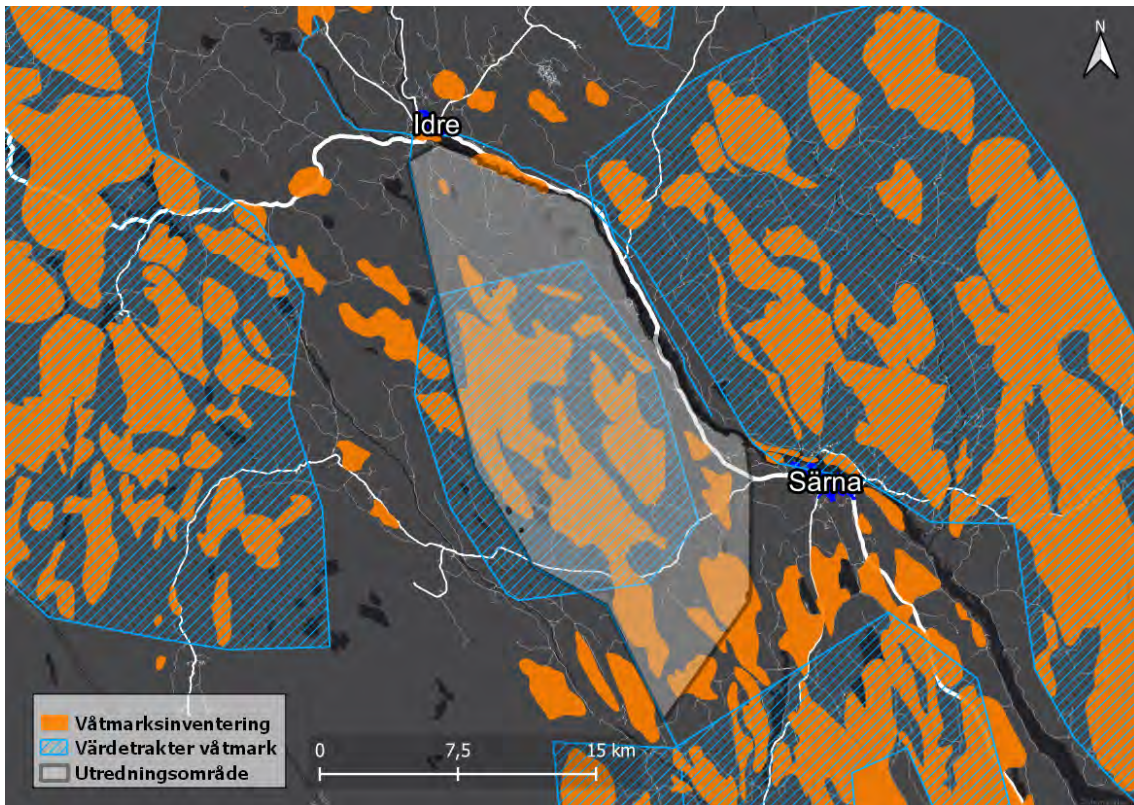
Utredningsområdet genomkorsas av flera mindre vägar men också ett fåtal större. Idre tätort ligger strax norr om utredningsområdet och bebyggelse finns även längs båda sidor av Österdalälven. Mindre bebyggelse finns utspritt i utredningsområdet, mest i nordvästra och sydvästra delarna. Nära älven finns en motorbana. Från Idre till Kringelfjorden går Riksväg 70 norr om Österdalälven. Därefter korsar vägen älven och löper parallellt med den södra stranden fram till Särna. Vägarna och dess påverkan på renskötseln beskrivs i avsnitt 5.7.3 VÄGAR.

I områdets östra del vid Kringelfjorden och södra delen i Lemmsjövallen finns leder som nyttjas som skidspår på vintern och vandringsled på sommaren. Vandringsleder för sommarbruk finns också i södra och norra delarna av utredningsområdet. Dessa beskrivs närmare i avsnitt 5.7.5 FRILUFTSLIV OCH BESÖKSNÄRING.

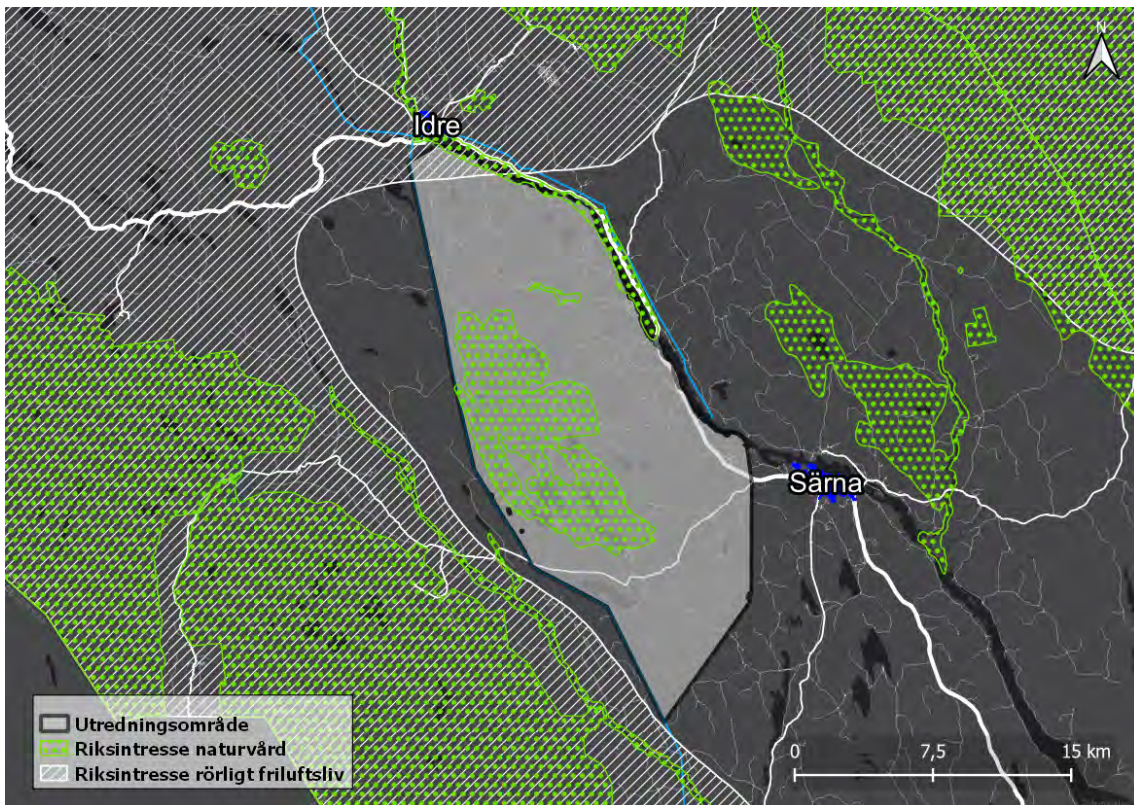
I anslutning till utredningsområdet finns också andra åtgärder planerade som beskrivs under kapitel 5.3 ANNAN PLANERING AV BETYDELSE.

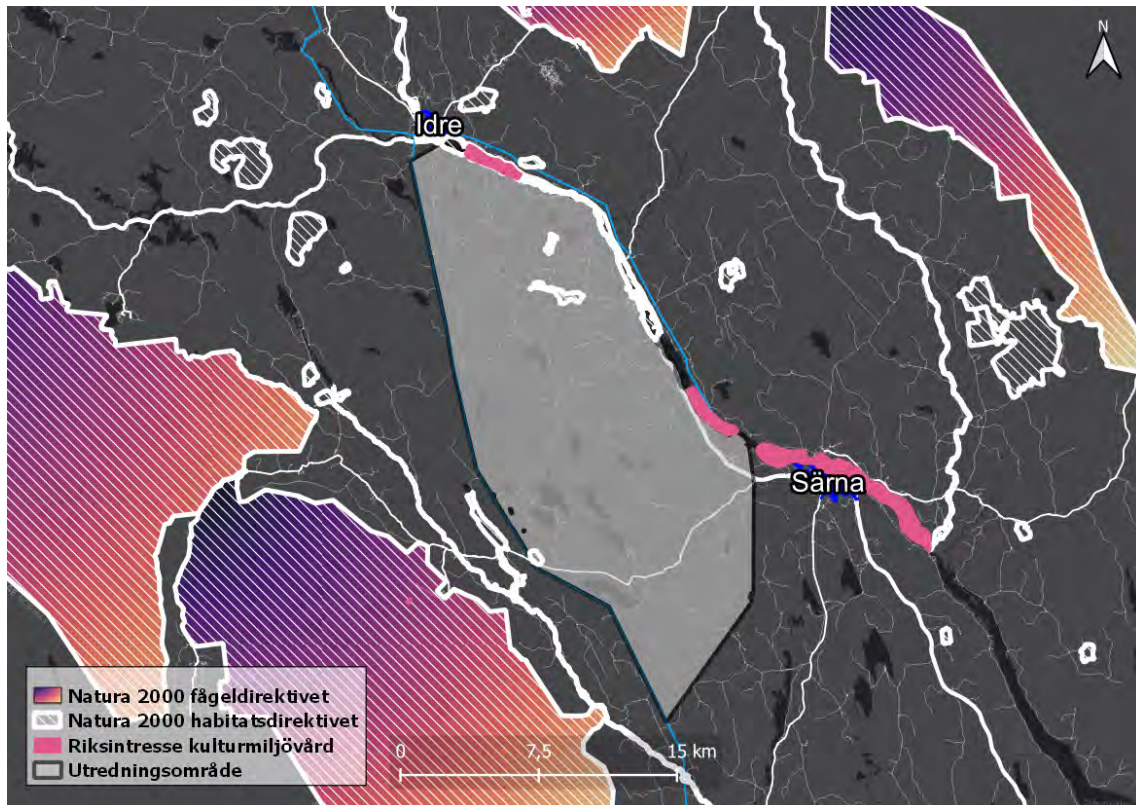
Figur 3. Naturreservat och värdestrakter för skogsmark

Figur 4. Våtmarksinventering och värdetrakter för våtmark

Figur 5. Riksintressen för naturvård och rörligt friluftsliv

Figur 6. Natura 2000-områden, Riksintresse kulturmiljövård

5.1.2 ALTERNATIVA DRAGNINGAR

Inom utredningsområdet finns fyra olika alternativa sträckningar för ny elledning utpekade (figur 1, sid 7). Alternativen kallas 1 (röd), 1b (blå), 1c (svart) och 2 (lila). Alla alternativen sträcker sig mellan den nya stationen i Brattströmmen, men ansluter till befintlig ledningsgata mot Sälen vid olika platser.

Alternativ 1 (röd)

Alternativ 1 följer befintlig ledning från Sälen till berget Byggningsåsen ca 10 km från Idre. Vid Byggningsåsen viker alternativ 1 av mot öster genom ca 10 km oexploaterad mark mot stationen i Brattströmmen. Den oexploaterade marken är en del av riksintresse för rennäring med fri strövning under vinterbete samt uppsamlingsområde.

Alternativ 1b (blå) och 1c (svart)

Alternativ 1b och 1c följer den befintliga ledningen längst i jämförelse med alternativ 1 och 2. Alternativen viker av österut ca 4 km från Idre vid den södra änden av Öresjön. Sträckan över oexploaterad mark är ca 10 km och ca tre flyttleder av riksintresse för rennäringen korsas på vägen till Brattströmmen. Alternativ 1c går i något större utsträckning genom flyttled (parallellt i kanten av flyttled; se figur 20, sid 37).

Alternativ 2 (lila)

Alternativ 2 följer den befintliga ledningen till berget Sidan, 36 km från Idre. Här viker alternativet av till nord-öst genom ca 15 km oexploaterad mark. Den föreslagna dragningen sträcker sig sedan norrut längs västra sidan av Österdalälven till

älvövergången nära stationen i Brattströmmen. Sträckningen längs älven går nära spridd bebyggelse och i gränsen till riksintresse för rennäringen. Riksintressets uttryck är här uppsamlingsplats och vinterbete.

KRAFTLEDNING

Den befintliga ledningen mellan Idre och Sälen har en kapacitet på 50 kV. För den nya ledningen planeras en kapacitet på 170 kV. Ledningens stolpar planeras uppföras som portalstolpar i trä (två stolpben med regel emellan) med en höjd av 16-20 m med cirka 150 m avstånd. Högre enkelstolpar i komposit eller stål kan komma att användas vid behov av extra långt spann vid t.ex. älvpassage eller över våtmarker. För ledningen krävs ett 36-40 m brett röjt markområde. Där den nya ledningen följer befintlig ledning behöver skogsgatan breddas med 18-20 m.

5.2 ÖVERSIKTLIG PLANERING

Den idag gällande översiktsplanen för Idre utgörs av Översiktsplan för Älvdalens kommun 2019-2030. Översiktsplanen lyfter Idres betydelse för turismnäringen i Älvdalens kommun och korridoren längs Österdalälven anges som betydelsefull ur transportsynvinkel (riksväg 70), men även med värden för natur och rekreation. Även områden för bebyggelse på tidigare oexploaterad mark och i strandnära lägen ingår i planförslaget.

Planförslaget medger mindre intrång i naturen för utveckling av besöksnäringen.

5.3 ANNAN PLANERING AV BETYDELSE

I den gällande översiktsplanen utpekade ett flertal så kallade LIS-områden (Landsbygdsutveckling i strandnära läge) kring Idre. I nedanstående lista nämns de områden som bedöms ha störst sannolikhet att påverka rennäringen i området om planerna skulle realiseras. Påverkan kan vara en förstärkning av dragningen av elledningen genom utredningsområdet alternativt genom kumulativa effekter där användningen av närliggande områden påverkas.

- Idre fjäll: Verksamheter. Utanför utredningsområdet, norr om Idre. Inom riksintresse rennäring.
- Gränjeåsvallen: Bostäder. Utanför utredningsområdet, norr om Idre fjäll. Inom riksintresse rennäring.
- Idresjön-Kolbäckskojan: 10 tomter. Inom utredningsområdet, nära norra gränsen av riksintresse rennäring (vinterbete och uppsamlingsområdet). 2 km mellan LIS-området och riksintresse svår passage (nord-öst från utredningsområdet).
- Idresjön -Sjöändan: 10 tomter. På andra sidan av älven från utredningsområdet. LIS-området överlappar delvis med riksintresse led.
- Gammelsätervallen: Bostäder. Utanför utredningsområdet, norr om Idre fjäll. Riksintresse för rennäringen.
- Sörälven: Utveckling av camping. Utanför utredningsområdet norrut.
- Älvros: Ny camping med 10-12 stugor. Söder om revaktarstugan utanför utredningsområdet, i riksintresse för rennäringen, vid led.

- Grötholen. Bostäder. Väst om utredningsområdet, riksintresse rennäring.
- Gammelsättern: Bostäder, ej angivet hur mkt. Inom utredningsområdet, precis utanför riksintresse ren.
- Sundbäcken: Verksamhet, industriområde. Utom utredningsområdet, norr om älven, 2 km från svår passage.
- Hedarfjorden: Två områden bostäder, ca 50 tomter. Inom utredningsområdet vid Heden, delvis inom riksintresse rennäring.
- Kringelfjorden: Fyra områden bebyggelse, ca 50 tomter. Inom utredningsområdet norr om Heden, delvis inom riksintresse rennäring.
- Nordomsjön: Bostäder. Öst om utredningsområdet, riksintresse rennäring.
- Särnaheden: Bostäder. Inom utredningsområdet, syd om Heden.

5.4 RIKSINTRESSEN

Enligt miljöbalken 3 kap 5 § 1 st. ska mark- och vattenområden som har betydelse för rennäringen så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringarnas bedrivande. Riksintresseområden ska enligt 3 kap. 5 § 2 st. skyddas mot åtgärder som avses i första stycket. Gränsdragningarna för riksintressen är dock inte alltid överensstämmande med de faktiska förhållandena. Detta innebär att områden utanför ett riksintresse i praktiken kan vara lika viktiga som ett riksintresse-område eller för att riksintressets funktion ska kunna fortleva.

För att den samiska kulturen ska kunna leva vidare har riksdagen fastslagit grundläggande förutsättningar som ska finnas i varje sameby i form av riksintressen. Dessa förutsättnings definieras som markområden eller passager som är särskilt betydelsefulla för rennäringens bedrivande. Exempel på detta kan vara flyttleder, betesland eller kalvningsland. Det är inte enbart områden utpekade som riksintressen som är viktiga, men även funktionella samband mellan viktiga områden kan ha stor betydelse för att riksintresseområdenas funktion ska kunna säkerställas. Den bakomliggande orsaken till detta är att rennäringen är en dynamisk näring i ständig rörelse och inte en fast anläggning eller ett statiskt objekt. Markanvändningen är på så sätt starkt kopplat till landskapet genom sammanhängande kopplingar. Områden som är av riksintresse för rennäringen eller yrkesfisket skall skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra näringens bedrivande. Områden som kan få status som riksintresse för rennäring beskrivs som:

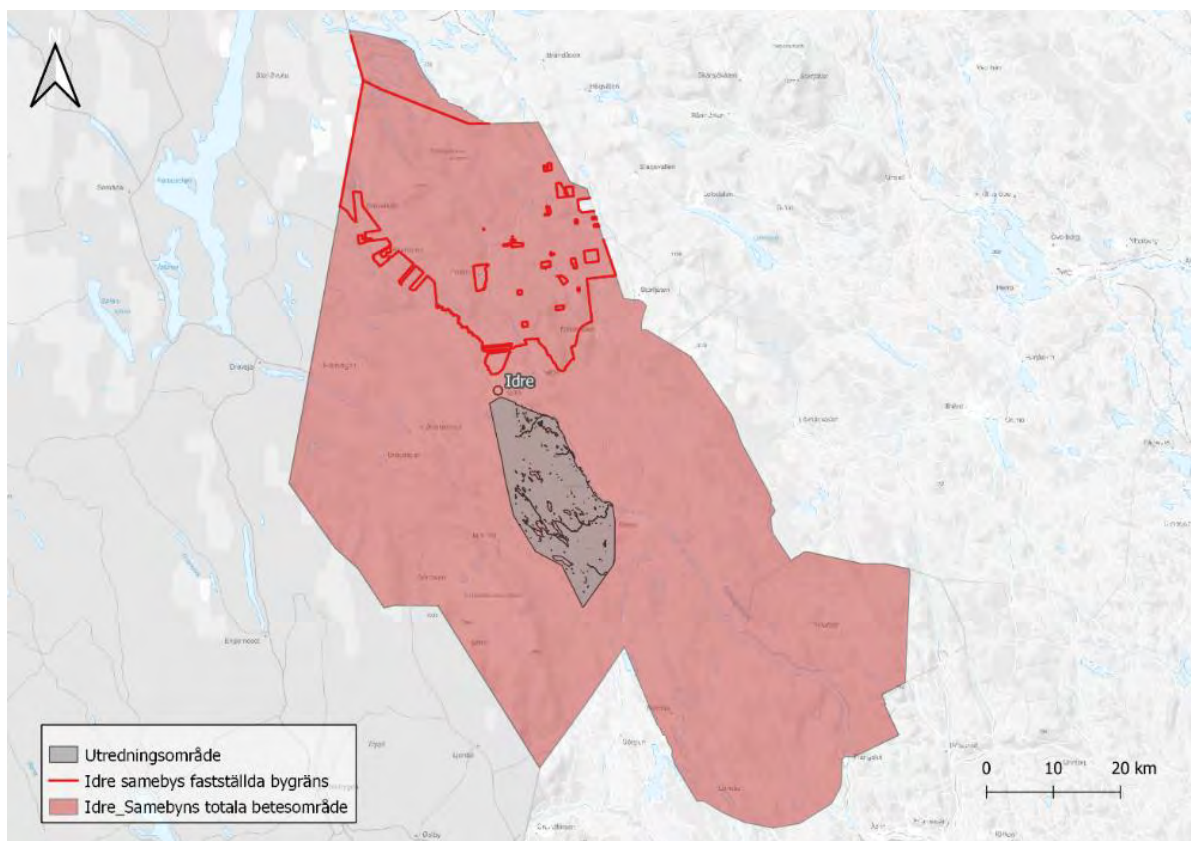
- Områden kring anläggningar, som skiljningshagar, slakthagar m.m.
- Rastbeten
- Flyttleder
- Viktiga betesområden i vinterbeteslandet.
- Kalvningsområden
- Samlingsplatser

5.5 IDRE SAMEBY

Området som berörs av den planerade ledningsdragningen ligger inom Idre samebys vinterbetesmark och används som ett område för "fri strövning". De norra delarna

gränisar mot flyttleder och används som uppsamlingsområde inför flytt, men utgör i övrigt inte något specifikt strategiskt område. Idre sameby ligger i norra Dalarna och sträcker sig från norska och härjedalska gränsen ner till Idre (figur 7). Vid gränsen mot Härjedalen gränisar Idre sameby även mot Ruvhten sijte sameby.

Byns betesmarker sträcker sig över ett större område än själva samebyns avgränsning. I figur 7 visas hur betesmarkerna sträcker sig från delar av Härjedalen (Jämtlands län) ner över Dalarna till och med Fulufjällets naturreservat och Försvarets skjutbana i Trängslet. Vinterbetesmarkerna ligger längst söderut, till största del söder och öster om Idre (figur 8). Betesmarkerna för övriga årstider sträcker sig över mer eller mindre överlappande områden norr om Idre. Inom samebyn finns fyra driftsenheter och 13 renägare. Enligt sametingets hemsida (Sametinget, 2022) har samebyn en fastställd vinterhjord på högst 2 700 djur.

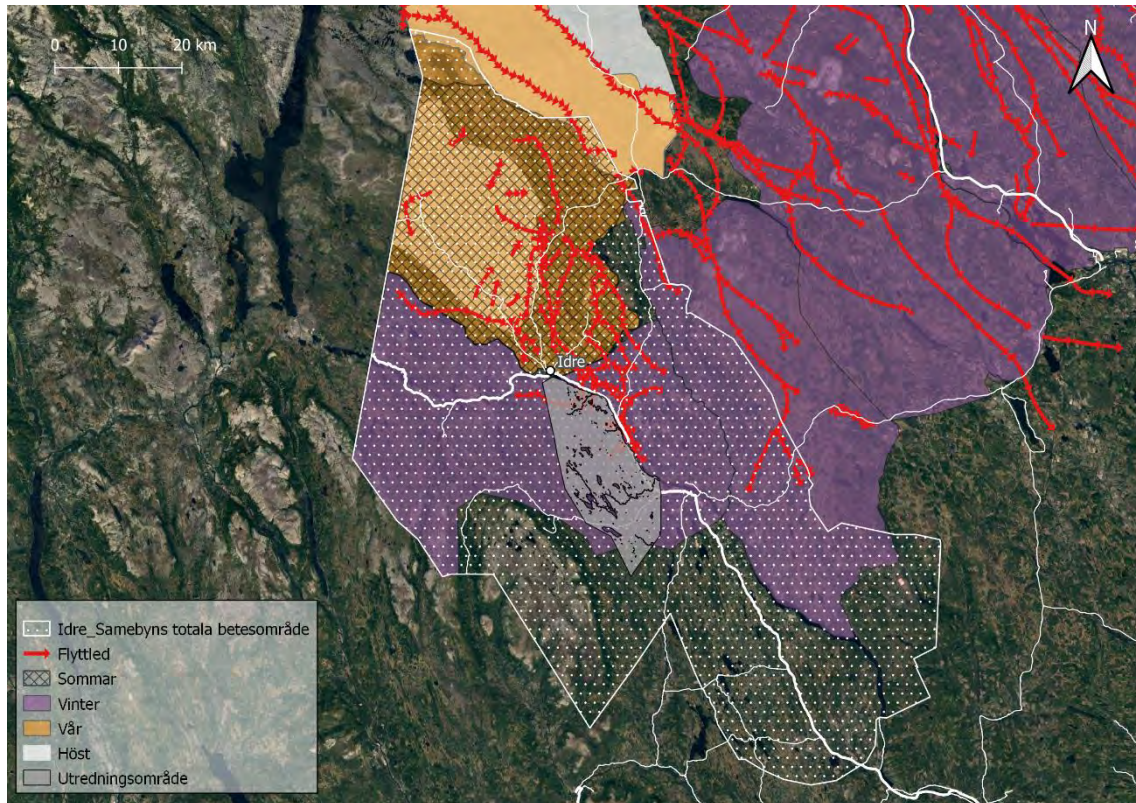
Figur 7. Översikt av utredningsområdets geografiska position i Idre samebys totala betesområde.

5.6 RENNÄRINGENS MARKANVÄNDNINGSSINTRESSEN

Den samiska markanvändningen skiljer sig från en stor del av andra areella näringars markanvändning. Få andra näringar är beroende av så stora områden och ett sammanhängande landskap över tid. Rennäringen har också ett starkt beroende till årstidsväxlingar, klimat och biologi. Kartunderlaget som presenteras i analysen har hämtats från sametinget om inget annat anges. Eftersom förutsättningarna för renskötseln varierar från år till år bör gränserna till olika områden ej tolkas för bokstavligt.

5.6.1 BESKRIVNING AV SAMEBYNS MARKANVÄNDNING SOM HELHET OCH PÅ REGIONAL NIVÅ

Området runt Idre by har ur ett regionalt perspektiv ett flertal betydelser för rennäringsen. Detta omfattar inte minst dess strategiska betydelse under renskötselåret då Idre by ligger mitt emellan sommar- och vinterland där flertalet flyttleder strålar samman. Samtidigt är området med sin omfattande turism och olika markanvändningsintressen delvis svårutnyttjat. Rennäringsens markanvändning genom dess årstidscykel och funktion, illustreras översiktligt på regional nivå i figur 8.

Figur 8. Rennäringsens markanvändning på regional nivå.

5.6.2 BESKRIVNING AV SAMEBYNS MARKANVÄNDNING PÅ LOKAL NIVÅ

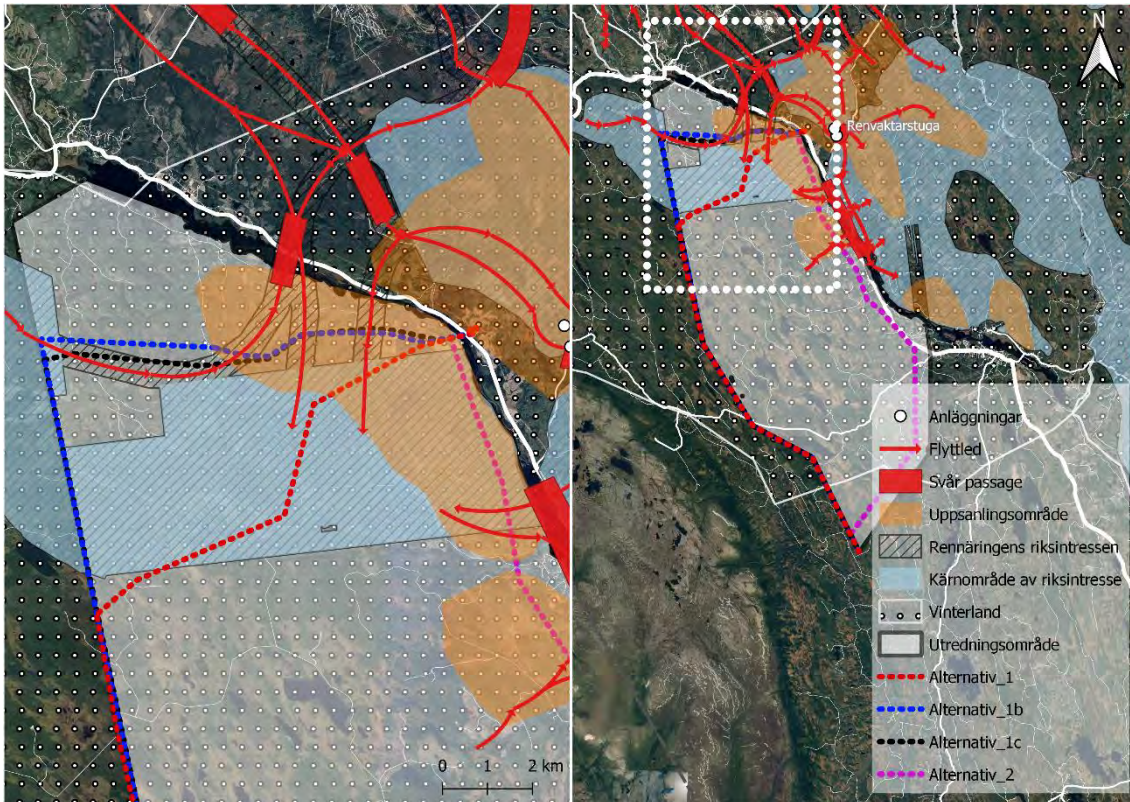
Norra delen av det aktuella området omfattas av kärnområde av riksintresse för rennärigen (figur 9). Nedan följer en beskrivning för kärnområdets uttryck.

Området söder och väster om Österdalälven är och har varit en viktig del av samebyns vinterbetesland. Flyttlederna till området har i hög grad påverkats av den utveckling som skett från exploatering i Idre himmelfjällsområdet. Till detta kommer annan exploatering som påverkat rennärigen möjligheter att bedrivas, där skogsavverkningar är ett framträdande exempel. Markerna kring utredningsområdet har också betydelse utifrån att ge möjligheter till alternativ i närigen verksamhet beroende på vilka förhållanden som gäller under specifika år. Området fyller på det vis en viktig funktion som buffert om och när olika påverkan och störningar uppstår inom andra områden.

Utredningsområdet utgör ett område där upp till 2700 djur ska flyttas in eller igenom till vinterbete. Grovt räknat sker flytten in till området i december vid tiden innan jul, där området norr och öster om älven används i perioden innan jul. Med grund i det naturliga betet av vilda växter flyttar samebyn till fots och den fria strövningen är en nyckelaspekt för hur näringen bedrivs. Om vintern blir den fria strövningen inom området särskilt viktig då snön med tiden trampas ner och packas. När detta sker ska hjorden naturligt kunna ströva vidare för att på så vis systematiskt hitta nytt bete. Om störningar uppstår i den fria strövningen kan behov finnas att manuellt flytta hjorden till nya betesområden vilket innebär ökad arbetsbelastning på renskötaren och potentiellt ökad stress för renen. Den fria strövningen är också en grundläggande princip för att förklara sträckningen på en flyttled.

Längs med en flyttled finns svåra passager som dels kan vara naturliga, dels konstgjorda (skapade av människan). Svåra passager av naturlig art kan vara överfarter av vattendrag, trånga landformationer exempelvis i anslutning till bergsområden, eller branta strandområden intill vattendrag. Svåra passager av konstgjord art kan finnas i anslutning till infrastruktur som vägar och järnvägar, bebyggelseområden, vindkraftparker, gruvor, anläggningar relaterade till rennärigen, med mera. I anslutning till utredningsområdet finns ett antal svåra passager där renhjorden behöver passera för att ta sig till och igenom utredningsområdet. Inom själva utredningsområdet finns inga svåra passager, men två stycken ligger i direkt anslutning till utredningsområdet (se figur 9).

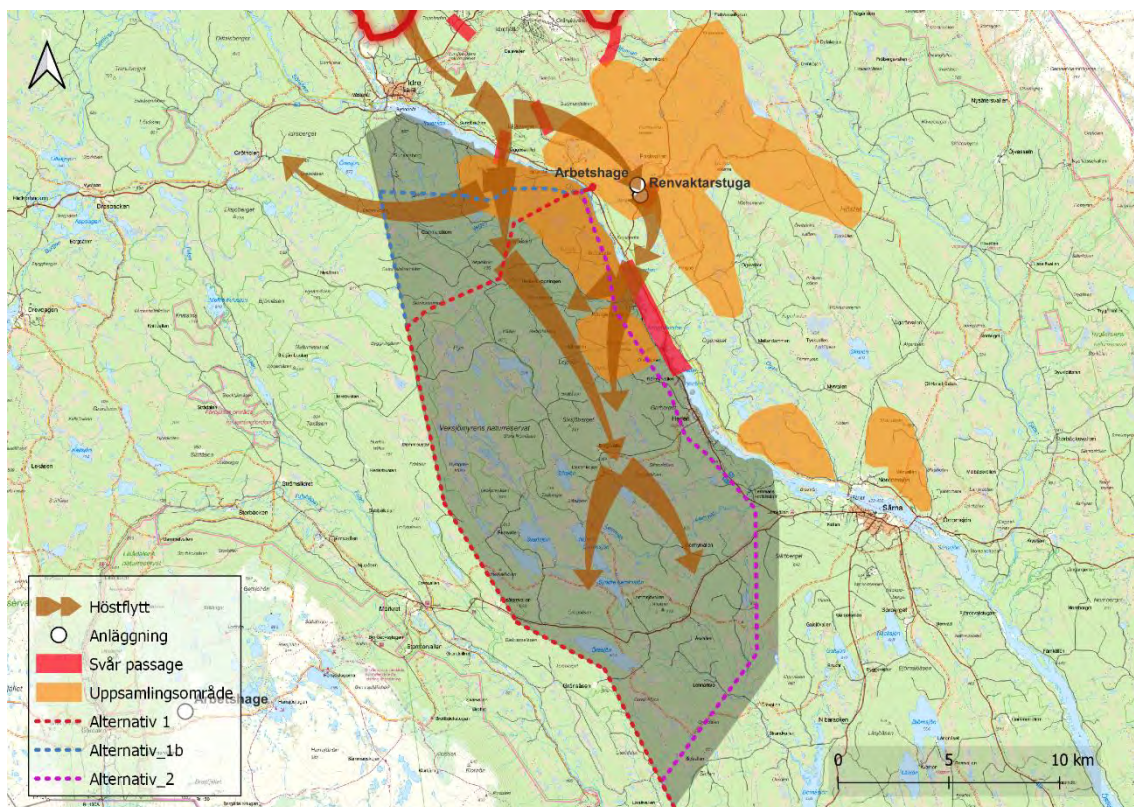

Figur 9. Översikt av rennäringens markanvändning på lokal nivå. Till vänster ses norra delen av utredningsområdet i större skala.

HÖSTFLYTT

När renhjorden anländer norrifrån (figur 10) sker det i regel via flyttleder i anslutning till friluft- och rekreationsområdet Idre-Himmelfjäll. Målet är vanligtvis vinterbetesområdena väster om Österdalälven och vattendraget Fulan. Hela sträckan mellan byn Häggesundet och områdena uppströms Särna kan användas för att passera älven. Vid höstflytten används dock oftast passagen vid byn Älvros. För att ta sig över älven vid byn Älvros samlas renarna i uppsamlingsområde norr och öster om byn. Uppsamlingsområdet är viktigt för att renskötarna ska kunna samla ihop renhjorden och är ungefärliga områden dit renarna beger sig och har en benägenhet att stanna upp självmant. I anslutning till uppsamlingsområdena öst om älven finns också en arbetshage (markerad som "anläggning" i kartan) cirka 3 kilometer norr om Älvros. Denna används för att samla renarna inför passagen av älven och för att göra en eftersamling av renar som inte kommit med i första flytten. Passagen över älven innebär särskilda utmaningar som är beroende av olika faktorer där bärande istäcke på älven är en kritisk faktor. Till detta är överfarten av väg 70 en svår passage där påkörning av ren är en riskfaktor. Detta gäller inte enbart det tillfälle då flytten pågår utan även under den tid som uppsamling i uppsamlingsområden sker. Väl över älven fortsätter, beroende på rådande förhållanden vinterbetesgrupperna längre västerut mot områdena Grötholen, Nedre byggningen eller längre söderut i riktning mot Särna.

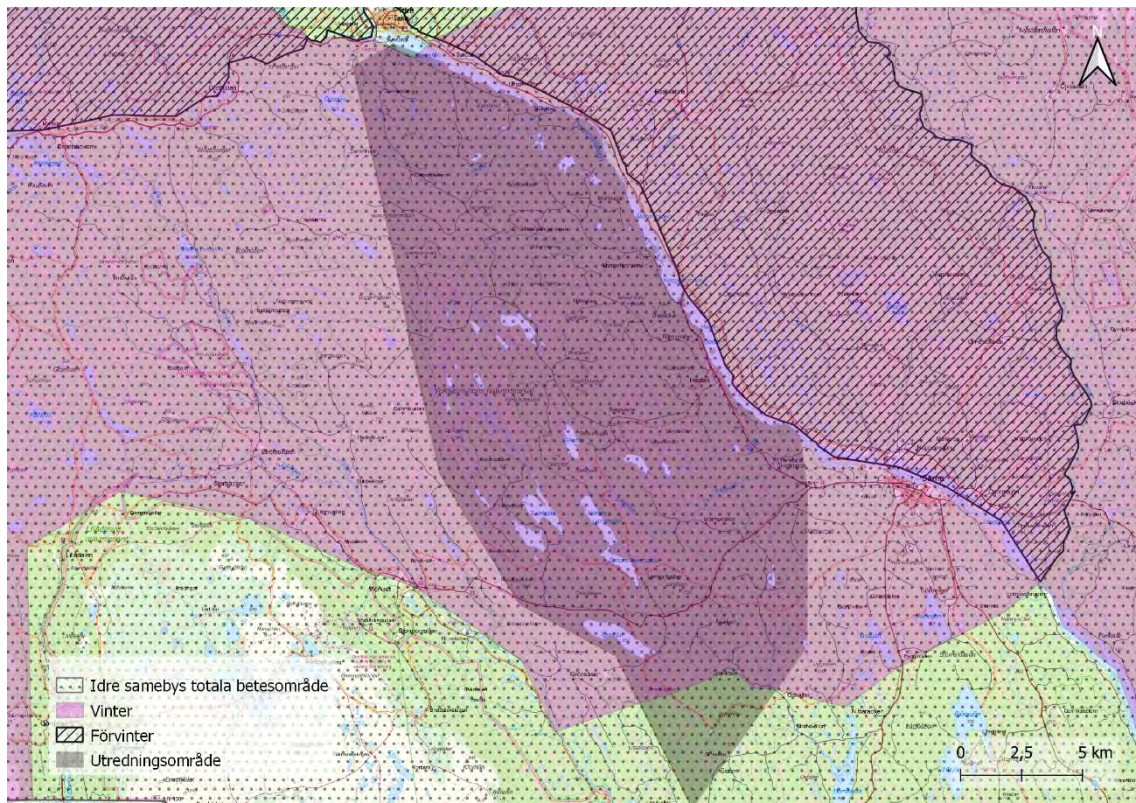
Figur 10. Översikt av leder och betesområden som vanligtvis används vid höstflytt (som beskriven av samebyn under samråd).

VINTERBETET

Vinterbetesområdet utgör ett betydligt större område än utredningsområdet (se figur 8 och 11). Utredningsområdet är dock viktiga marker och används frekvent utifrån sitt strategiska läge med god tillgång till alternativa betesområden och bebyggelse och goda tillgänglighet för renskötarna. Detta är också en del av uttrycket för rennäringens riksintresse som berör norra delen av utredningsområdet.

När renarna anlant till vinterbetesmarkerna inom utredningsområdet vid tiden från senare delen av december stannar de där fram till april. Beroende på snömängden och andra klimatrelaterade variationer betar fler eller färre renar inom utredningsområdet. År med stora snödjup används områden längs med älven mer frekvent vilket gör att det är fler renar inom området. Vid stabila vintrar delas renarna in i två grupper vilket sprider betestrycket över större områden. Under vintrar med mer instabila förhållanden, många nollgenomgångar av temperatur och kraftiga nederbördsmängder (både regn och snö) hålls renarna ofta i en grupp. Detta kan i sin tur leda till ökat lokalt betestryck. Vid vintrar med större grupper renar trampas och packas snön i högre utsträckning vilket försvårar betesåtkomsten. Detta bidrar till behovet av områden som alternativ och nödvändigheten till rörelseutrymme. Större snödjup som kan uppstå över öppna ytor kan göra tillgången till betet av markskiktet svårare. Här uttrycker samebyn att ledningsgator utgör sådana öppna ytor där betet kan försvåras. I dagsläget är utredningsområdet en mycket viktig del av vinterbeteslandet eftersom exploateringsgraden är låg. Samebyn uttrycker betänkligheter kring att tillkommande ledningsgator av ovan beskrivna anledning kommer bidra till att försvåra möjligheten

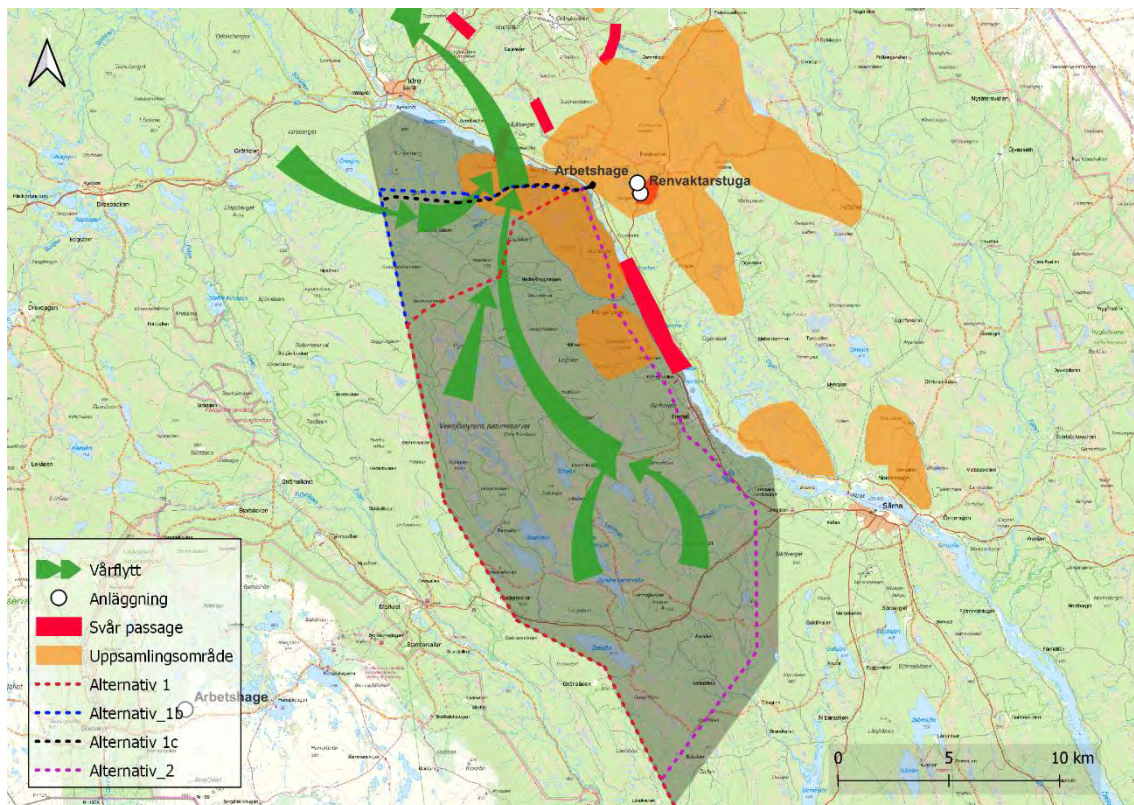
att bedriva rennäringen. Inom området bedrivs också skogsbruk med kalhyggen som också innebär potentiella ytor för större snödjup. Kalhyggen påverkar också betet av hänglav negativt där större nyckelområden helt kan försvinna. Inom utredningsområdet är detta en fråga som samråds mellan markägaren och samebyn för att till någon mån öka förutsägbarheten. Inom Särna-Idre besparingsskog, som omfattar en betydande del av utredningsområdets sydvästra delar bedrivs dock inga sådana samråd. Samebyn beskriver detta som en betydande svårighet då förutsägbarheten och planeringen av markanvändningen påverkas negativt. Under vintern och vinterbetet är en nyckelaspekt att renarna får betesro för att kunna spara så mycket energi som möjligt.

Figur 11. Idre samebys vinterbetesområden.

VÄRFlyTT

Under ett normalår pågår vårflytten under perioden april till maj. Inför flytten samlas renarna i utredningsområdet inför flytten norrut mot kalvningslandet. När renarna drivs ur området används vanligtvis passagen över älven vid Häggesundet (figur 12). Därefter följer flytten en likartad rutt som används vid höstflytten.

Figur 12. Översikt av leder och betesområden som vanligtvis används vid vårflytt (som beskriven av samebyn under samråd).

5.7 ÖVRIG MARKANVÄNDNING PÅ LOKAL NIVÅ OCH VALDA STÖRNINGSZONER

I detta avsnitt redogörs övrig markanvändning inom området. För att på ett bättre sätt visualisera och förstå påverkan på rennäringen från annan markanvändning har störningszoner med tillhörande kartor tagits fram. Överlappande störningszoner kan vara en indikator för att risk finns till ökade kumulativa effekter. Även om störningszonerna i sig kan fastställas är ofta graden av störning svårare att bestämma. Därför ska störningszonerna inte tolkas som definitiva, eller att undvikandet av zonerna är total. De ska hellre ses som en grund till bedömningen av möjligt undvikande eller annan påverkan på renen utifrån specifika projekt. I tabell 1 redovisas valda störningszoner för de aktuella omvärldsfaktorerna och i figur 12–19 nedan redovisas störningszonerna i relation till utredningsområdet.

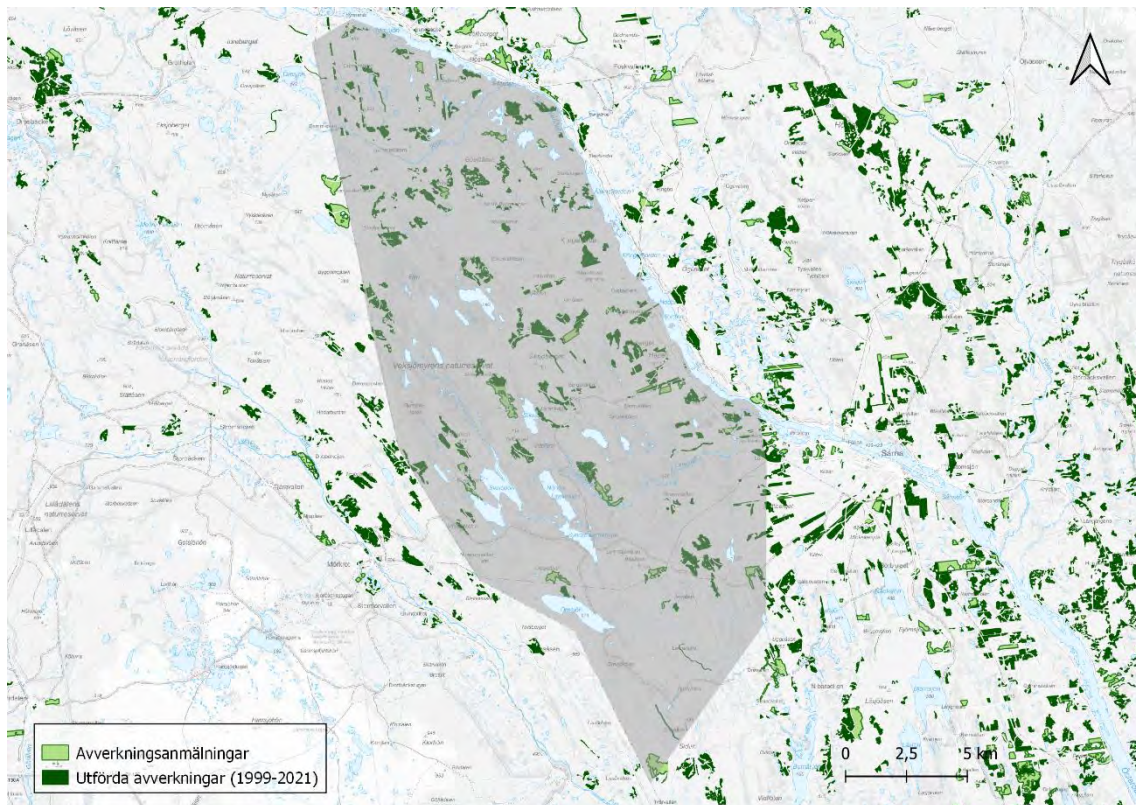
Tabell 1. Identifierade omvärldsfaktorer och deras störningszoner.

Omvärldsfaktor	Störningszon enligt Skarin/Åhman	Vald störningszon	Motivering till vald störningszon
Bebyggelse	Finns ej	1 km	Aktiviteten kring bebyggelserna i området bedöms vara av mindre intensitet.
Vägar	1-10 km	0,5-1 km	Störningszonen bedöms vara inom det lägre spannet. Väg 70 korsas vid flytt och därefter finns relativt stora sammanhängande områden för renen att ströva på.
Skidspår	Finns ej	0,5 km	Utgått från zon för skoterled utifrån liknande problematik men mindre bullerproblematik.
Vandringsleder	Ingår i turistanläggningar	1 km	Vissa frekvent använda leder har tagits med, erfarenhetsbaserad zon
Turist/fritidsläggningar	0 - 12 km	1,5 km	Erfarenhetsbaserad zon då samebyarna har lång erfarenhet av turistanläggningar på sina marker
Kraftledningar	0 - 2,5 km	1 km (Moderat bedömning p.g.a. mindre ledning)	Speciellt nyuppförda alt flyttade kraftledningar ger upphov till störningar, men även nyare forskning som visar på stora störningar. Dock stora osäkerheter då påverkan skiljer sig mellan olika områden och olika ledningsgator (väder, årstid, anläggningskedje och andra faktorer kan påverka).
Mast	Finns ej	-	Okänd påverkan
Bergtäkt	3,5 km	3,5 km	Samma som Skarin & Åhman.
Skogsbruk	Finns ej	-	Se 5.7.1

5.7.1 SKOGSBRUK

Skogsbruk bedrivs regelmässigt inom området med aktuella avverkningsanmälningar och avverkningsgjorda både för 3-10 och >10 år sedan. I figur 13 visas förekomsten av avverkningsanmälningar i utredningsområdet och dess närområde. Skogsbruket påverkar generellt rennäringen genom sin påverkan på bete för renarna. Bland annat påverkas tillgången på hänglavar då dessa förekommer på äldre träd. I skog som regelmässigt avverkas blir tillgången på hänglav mycket liten. Nyligen avverkade områden, där mycket ris lämnas kvar, kan i praktiken bli obrukbara för renskötseln så länge riset ligger kvar. I området finns inga contortaplanteringar enligt samebyn, vilket är positivt eftersom contortaskog är alltför tät och försvårar både för att vistas i skogen och marklavarnas tillväxt. Trots att utredningsområdet är påverkat av skogsbruk och att sådant bedrivs aktivt, meddelar samebyn att utredningsområdet är viktigt då det innehåller områden där tillgång till hänglav finns. Samebyn har rapporterat att äldre skog generellt är mycket viktig som en tillgång till föda från hängande lav. Samrådet mellan samebyn och markägaren inför avverkning rapporteras också som en viktig del av relationen mellan rennäringen och skogsbruket. Här uppges att alla markägare inom utredningsområdet förutom Särna-Idre

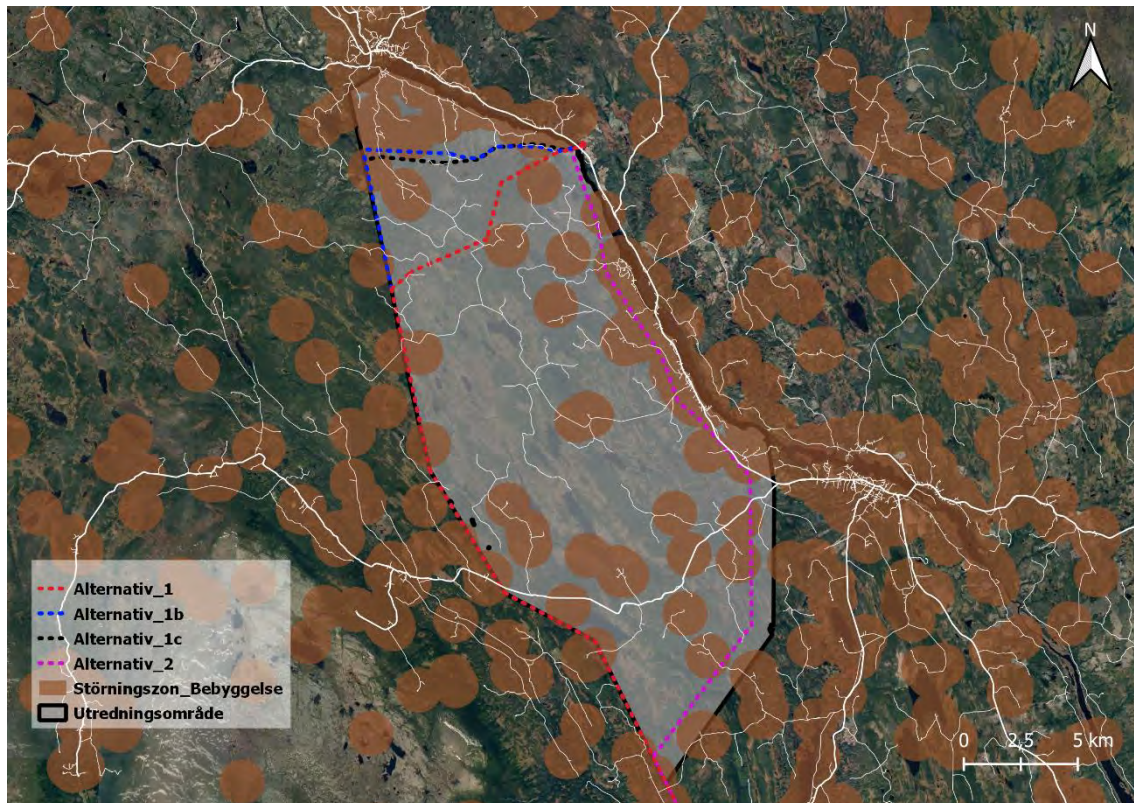
besparingsskog bedriver samråd inför avverkning. I de områden där samråd inte bedrivs uppstår en osäkerhet för samebyn när det blir svårt att från en tid till en annan planera för att navigera de förändringar som avverkningar innebär för renbrukslandskapet. Avsaknaden av samråd i anslutning till avverkning har i alla lägen och i varierande grad en negativ påverkan på möjligheten att bedriva renskötsel.

Figur 13. Utförda skogsavverkningar och avverkningsanmälningar i och kring utredningsområdet.

5.7.2 BEBYGGELSE

I figur 14 är störningszoner för bebyggelse utmärkt. Längs kraftledningsdragningen alternativ 1 saknas bebyggelse. Längs alternativ 1b finns enstaka bebyggelse. I utredningsområdets östra kant finns spridd bebyggelse längs älven där alternativ 2 går. Ingen bebyggelse finns där alternativ 2 korsar utredningsområdet i söder. Inom utredningsområdet finns enstaka bostadsfastigheter, främst i nordvästra och sydvästra delarna. Bebyggelsen vid Gammelsättern, Kolbäckskojan, Hedarfjorden, Kringelfjorden och Särnaheden utpekas i kommunens översiktsplan som möjliga exploateringsområde (se kapitel 5.3 ANNAN PLANERING AV BETYDELSE). Norr om området ligger Idre tätort. Samebyn har inte uttryckt någon nämnvärd problematik i anslutning till utredningsområdet. Däremot har reservationer gjorts för hur pågående exploateringar inom Idre-Himmelsfjäll området och andra besöksnärliga-relaterade exploateringar för bebyggelse kommer påverka möjligheten att bedriva rennäring i framtiden. Detta handlar främst om den potentiella barriäreffekt som olika bebyggelseområden kan komma att utgöra om de växer ihop över samebyns flyttleder.

Figur 14. Störningszon Bebyggelse 1 km.

5.7.3 VÄGAR

Längs med österdalälven vid områdets östra sida löper riksväg 70. Riksväg 70 hade år 2019 ett trafikflöde (Årsdygnstrafik = ÅDT) på ca 1060 fordon/dygn (varav 140 fordon tung trafik) vid Idre. Det teoretiska medeldygnsfloendet är som högst under två perioder, i juli (max ca 2000 fordon/dygn) och februari-mars (max ca 1700 fordon/dygn). Planer på att rusta upp vägen finns (SVT Nyheter, 2022) och det skulle kunna betyda en breddning och därmed också en svårare passage vid flytt av renar.

Under år 2021 hade Dalarnas län 21 renolyckor. Idre sameby är den enda samebyn i Dalarnas län och enligt samebyn så körs de flesta renar på längs riksväg 70. Jämfört med riksgenomsnittet för påkörning av ren så är olycksfrekvensen lägre i Dalarna (Sametinget, 2022)

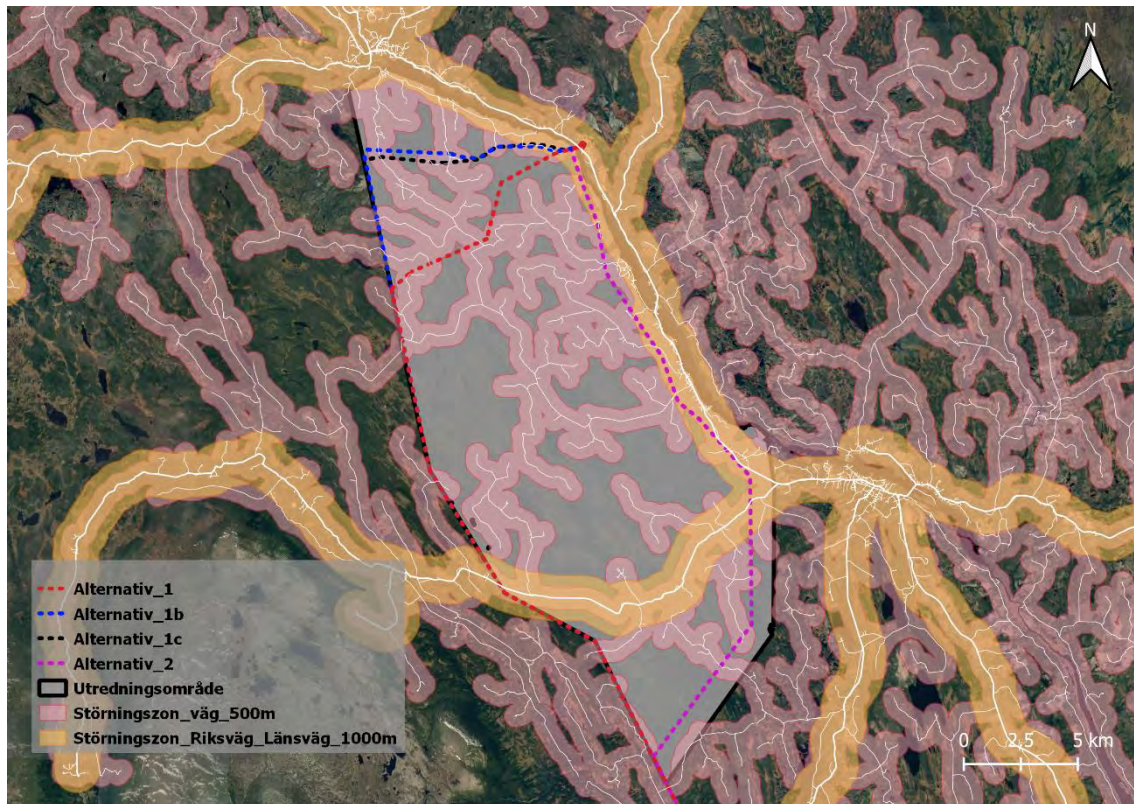
Väg 1056 från Särna till Mörkret korsar också den södra delen av utredningsområdet. Trafikflödet var år 2016 i medel 190 fordon/dygn (varav 25 tung trafik). Trafiken är teoretiskt mindre under vintern.

Störningar från vägar består av faktorer som barriäreffekter, påkörningsrisk och allmänna störningseffekter. Påkörningsrisken kan öka ytterligare när vägarna saltas eftersom renen lockas ut på vägen för att slicka salt.

Småvägar av enkel standard genomkorsar utredningsområdet och finns även längs dess gräns mot älven (figur 15).

Den problematik som beskrivs i anslutning till väg 70 tar sig uttryck i dels i produktionsbortfall för samebyn, dels som en barriär som påverkar det funktionella

sambandet vid flytt och mer stationärt bete. Detta har särskild relevans utifrån flyttledernas öst-västliga geografi när samebyn ska korsa älven.

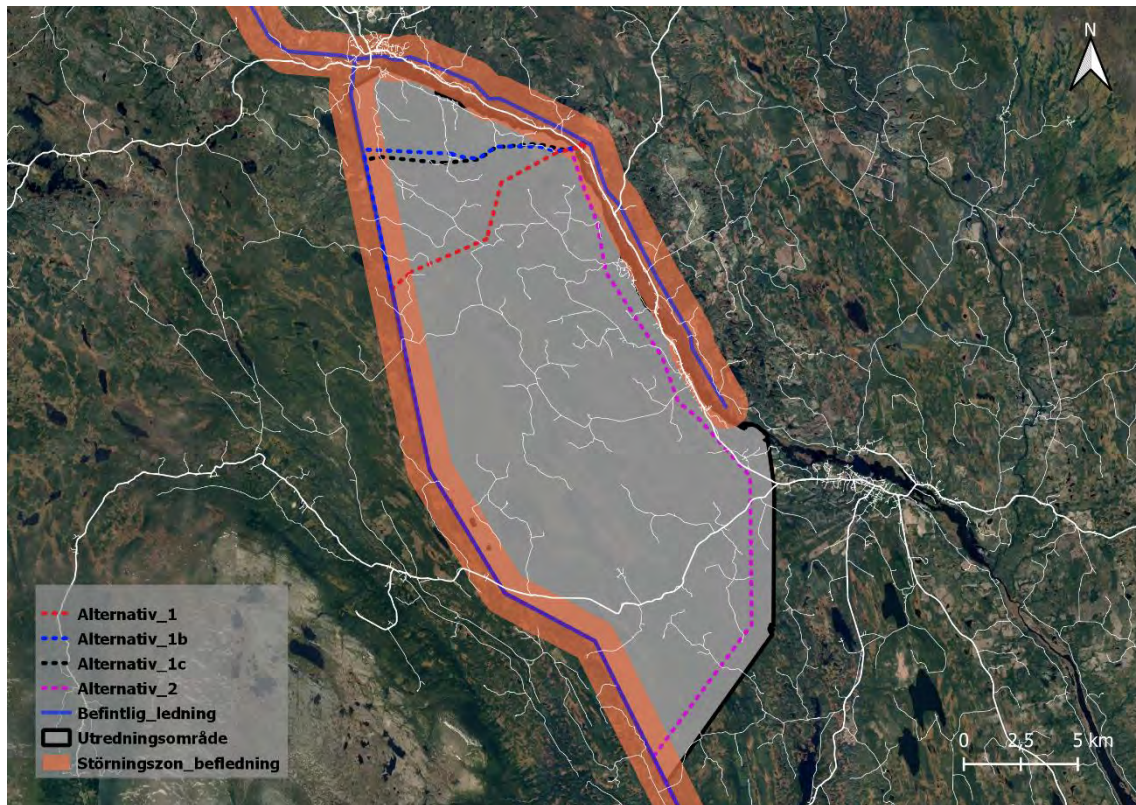

Figur 15. Störningszon mindre vägar 500 m, större vägar 1000 m.

5.7.4 ANNAN INFRASTRUKTUR

Utredningsområdet avgränsas delvis av befintlig kraftledning (se ex. figur 16). Inom området finns också två tele-master (figur 2). En vid Kringelfjorden och en på Laketjärnsåsen. Störningszoner för kraftledningar är redovisade i figur 16. Observera att störningszonerna inte (nödvändigtvis) är definitiva, men en bedömd störningszon ger en fingervisning om hur stor påverkan blir beroende på alternativ. Det underlättar en jämförelse mellan alternativen och en samlad bedömning (kap 7). I brist på underlag har ingen störningszon för telemasterna tagits fram.

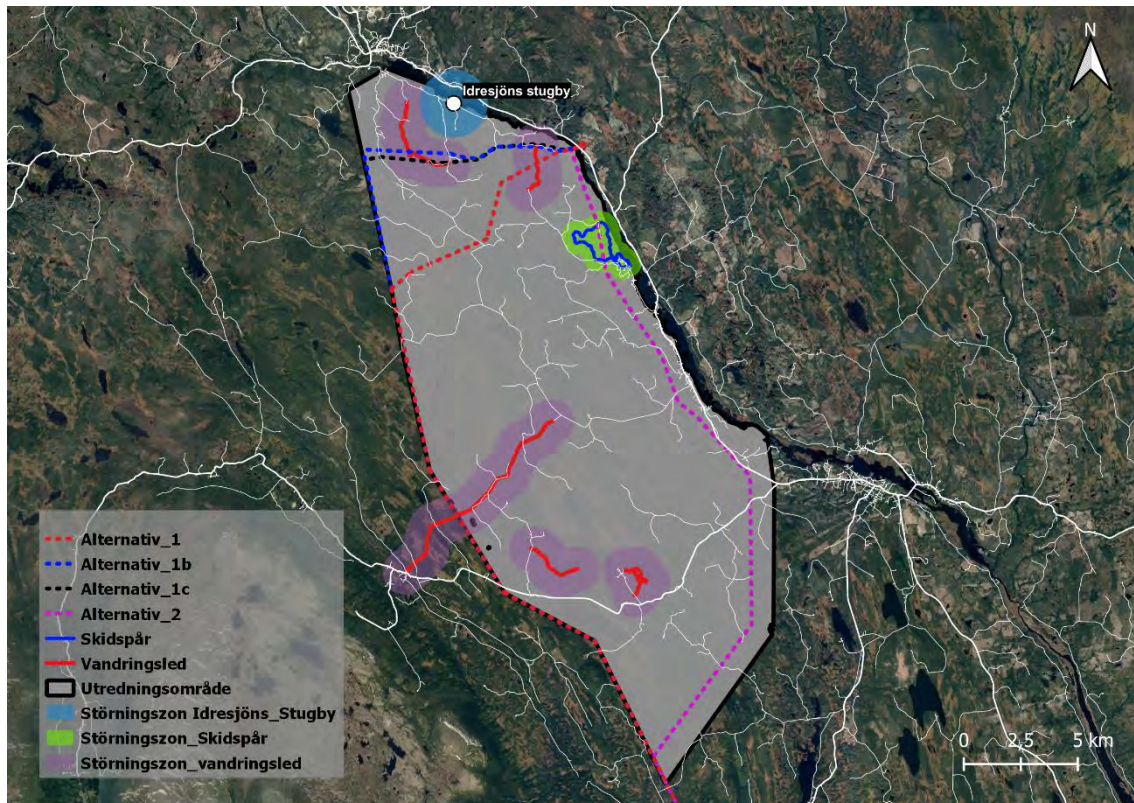

Figur 16. Störningszon befintliga ledningar 1 km.

5.7.5 FRILUFTSLIV OCH BESÖKSNÄRING

I Idreområdet bedrivs olika typer av besöksnäring som skidanläggningar, skoterturism, hundspann, vandring (figur 17), fiske, kanotuthyrning, bäversafari och mycket annat. Störningsmoment för rennäringen ligger främst i turismanläggningarna, norr om Idre by, och skoterkörningen, som sker i hela området. Viss turism bedrivs också vid Idresjön, Kringelfjorden, i Lemmsjövallen och vid husbilscampingen Särna Lejerplats. Snöskoterkörning och allmänt friluftsliv kan försvåra arbetet med att hålla renarna inom lämpliga områden. Skoterkörning är tillåten inom hela vinterbeteslandet och renarna följer gärna vintertid hårda skoterspår vilket bidrar till förändringar i naturliga vandringvägar och betesområden. Människor i markerna påverkar renens betesro vilket kan tvinga renen till uttröttande förflyttningar. Att renen avbryter sitt bete resulterar ofta i försämrat allmäntillstånd och försämrade förutsättningar för kalvförande vajor. Friluftsliv och besöksnäring kan på så sätt bidra till undanträngningseffekter, generell oro och merarbete för att hålla renhjorden samlad. Samebyn har under samråd i samband med analysen redogjort för en ökad problematik kopplad till områdets växande besöksnäring. Graden av påverkan har varit svår att avgöra men i takt med att besöksnäringen förväntas fortsätta växa kommer problematiken med stor sannolikhet öka. Om graden av påverkan i dag är svårdefinierad, är det sannolikt att denna omvärldsfaktor bidrar med påverkan främst genom kumulativa effekter.

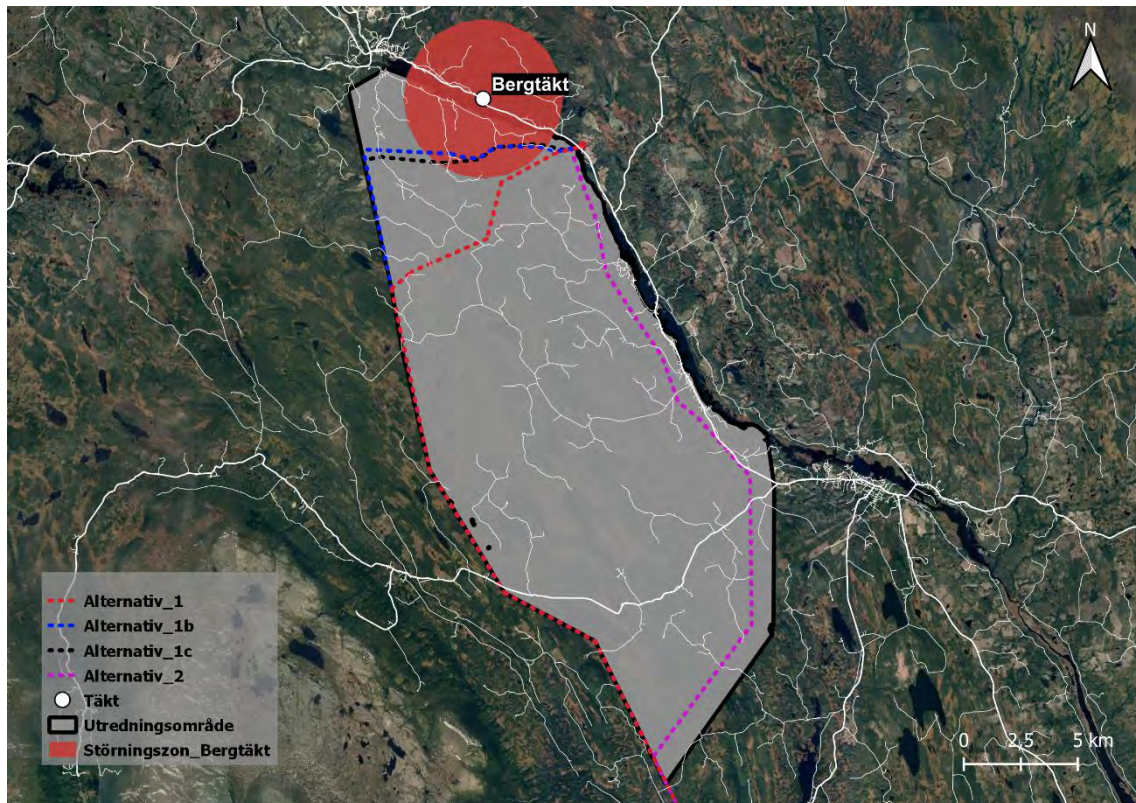
Figur 17. Störningszon Skidspår, Idresjöns stugby och vandringsled.

5.7.6 ROVDJUR

Generellt har rovdjursstammarna ökat under 1900-talet, vilket också har inneburit ett högre predationstryck på renen. Olika rovdjur har olika påverkan beroende på art och beteende. De olika rovdjurens jaktbeteende har betydelse för vilka områden och förhållanden som innebär störst risk för renarna och deras möjlighet att undvika predation. Dessutom har de olika rovdjurens jaktsätt en betydelse för effekten på renhjorden och renskötarens arbete, till exempel orsakar en smygjägare som lodjuret mindre störning, stress och merarbete än förföljande rovdjur som järv och varg (Mattisson, Persson, Karlsson, & Andrén, 2007). Rovdjur påverkar renskötseln dels ekonomiskt genom bortfall i produktion dels i det vardagliga renskötselarbetet. Skingrade och störda renhjordar liksom störda kalvning är andra exempel på störningar utifrån rovdjurens predation av ren. Under samråden med samebyn beskrivs rovdjur ha en betydande påverkan på möjligheten att bedriva rennäring i anslutning till utredningsområdet och området Idre-Särna. Exakt hur stor påverkan har samebyn inte uttalat sig om, men skydds jakt på varg har beviljats och vid enskilda tidpunkter har ansökningar för skydds jakt på järv lämnats in av samebyn.

5.7.7 GRUVOR OCH MINERAL

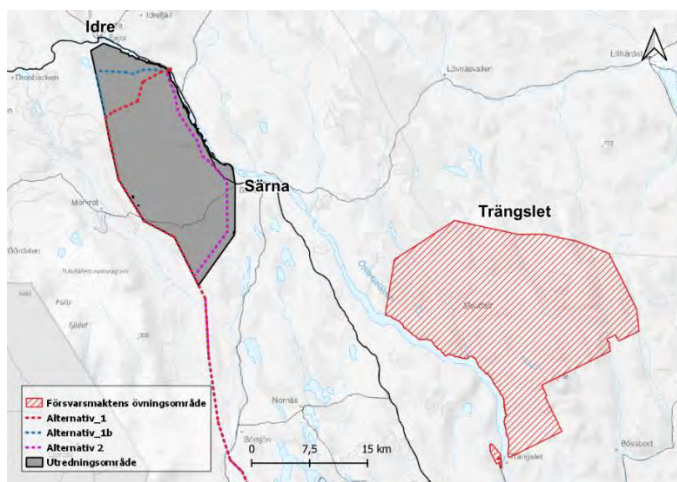
Inom utredningsområdet finns en bergtäkt i Vålåberget (figur 18).

Figur 18. Störningszon bergtäkt

5.7.8 FÖRSVARSMAKTEN

Försvarets övningsområde Trängslet, eller Älvdalens skjutfält, ligger 11 km utanför utredningsområdet (figur 19). Påverkan från området är oklar. Utifrån de avlysningar som meddelas på forsvarsmakten.se nyttjas området i nuläget relativt frekvent, där tillträdesförbud råder stora delar under perioden vecka 8 – 18 (år 2022). Huruvida området används januari-februari framgår inte. Utifrån nuvarande omvärldsläge bedöms verksamheten i området inte avta de närmsta kommande åren.

Figur 19. Försvarmakten – Trängslets övningsområde

5.7.9 KRAFTLEDNINGAR

I vilken utsträckning kraftledningarna har en negativ effekt på renarnas rörelse och beteende inom ett område finns det inte entydiga svar kring. Den påverkan som verkar ge ett tydligast samband är kopplat till själva byggarbetet och anläggandet av ledningen. Faktorer som årstid, topografi, väder och andra omvärldsfaktorer spelar troligtvis in i hög utsträckning. Samebyn har heller inte inkommit med några uppgifter om nuvarande lednings påverkan, annat än att skotertrafik (som ofta kan gå efter ledningar) utgör ett problem.

6 KONSEKVENSANALYS

Området som berörs av den planerade ledningsdragningen ligger inom Idre samebys vinterbetesmark och används som ett område för "fri strövning". De norra delarna gränsar mot flyttleder och används som uppsamlingsområde inför flytt, men utgör i övrigt inte något specifikt strategiskt område (se ex. figur 9 och/eller 20). Påverkan från de olika alternativen för ledningsdragningen kan i olika utsträckning ha direkta och vissa indirekta konsekvenser som påverkar områdets funktion för renskötsel. I detta kapitel redogörs för och görs en bedömning av möjliga konsekvenser. Konsekvensbedömning sammanställs i matrisform i avsnitt 6.1.4 (tabell 5).

Observera att Alternativ 1c, som inkom i ett sent skede, bedöms skilja sig för lite från alternativ 1b för att det ska ge utslag i bedömningen. Skillnaden ryms inom felmarginalen för metodiken. I konsekvensanalysen är alternativ 1c därför inte bedömt enskilt. Den bedömning som görs för 1b gäller alltså även för 1c om inte annat framgår.

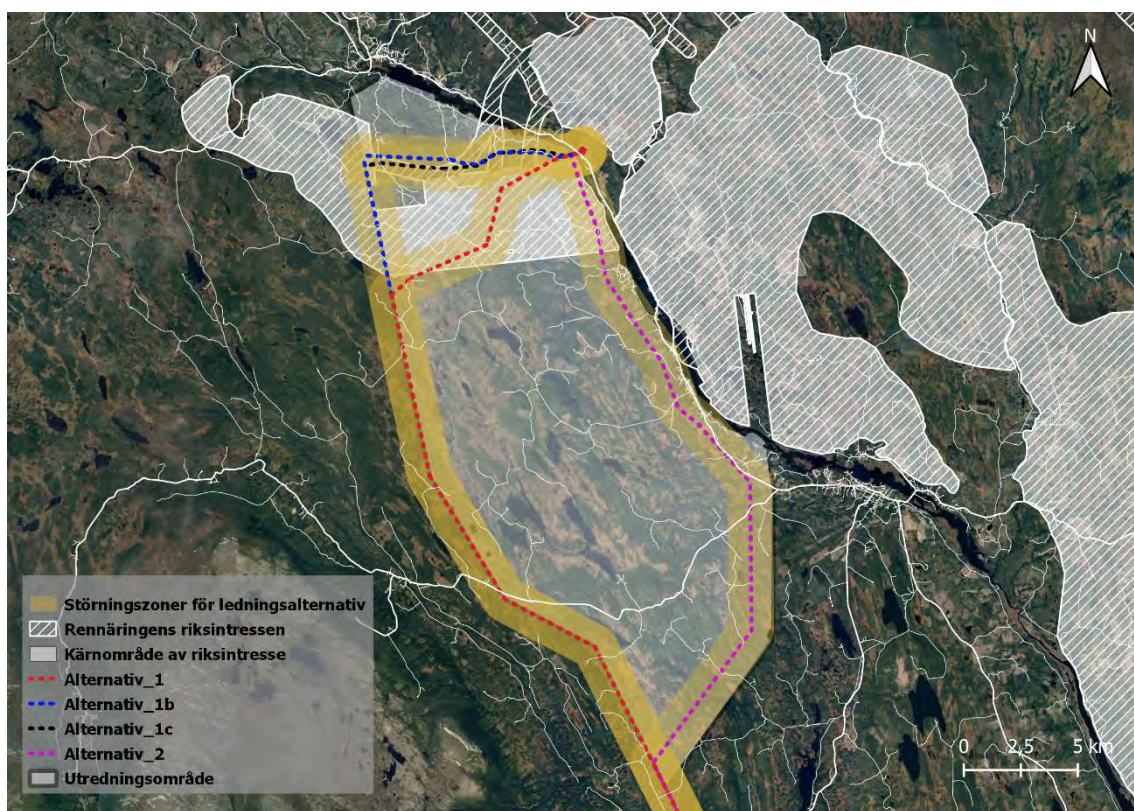
6.1 DIREKTA OCH INDIREKTA EFFEKTER FÖR OLIKA ALTERNATIV

Vilka effekter och konsekvenser som blir av de olika alternativen är delvis kopplade till den yta av riksintresset som direkt blir påverkat och som indirekt påverkas på grund av ledningens störningszon (tabell 2).

Tabell 2. Av ledningsalternativ berört riksintresseområde inom utredningsområde – störningszon respektive ledningsgata. Omfattning riksintresseområde inom utredningsområde: 43,1 km². Storlek utredningsområde 290 km². Ytor som har beräknats ligger inom utredningsområdet. Färgskalan går från störst (röd) till minst markanspråk (grön).

	Yta av riksintresseområde som berörs av ledningens störningszon - km ²	Andel	Yta av riksintresseområde som berörs av ledningsgata - km ²	Andel
Alt 1 (Tot längd 38km)	14,7	34%	0,30	0,7%
Alt 1b (Tot längd: 43km)	12,1	28%	0,19	0,4%
Alt 1c (Tot längd 42km)	12,1	28%	0,31	0,7%
Alt 2 (Tot längd: 32km)	5,7	13%	0,16	0,3%
	Yta av utredningsområdet som berörs av störningszon - km ²	Andel	Yta av utredningsområdet som berörs av ledningsgata - km ²	Andel
Alt 1	44,5	15%	0,77	0,2%
Alt 1b	47,6	16%	0,84	0,2%
Alt 1c	47,6	16%	0,83	0,2%
Alt 2	57	20%	1,25	0,4%

Vad gäller ledningsgatans störningszon finns det dock ett visst mått av osäkerhet i och sannolikt varierar effekterna av den beroende på hur omkringliggande landskap ser ut och vilken tid på året som arbetet med ledningen sker. På en redan öppen yta (ex. myr) är det exempelvis mindre troligt att det blir en stor påverkan än på yta där skog måste avverkas) och om inte renarna är i området när anläggningsarbetet sker är det rimligt att se en mindre påverkan vid etableringsfasen än vad som skulle vara fallet om arbetet skedde när renen är i området. Den ianspråktaga ytan med en bedömd störningszon ger dock en fingervisning om hur stor påverkan blir beroende på alternativ. Det underlättar en jämförelse mellan alternativen och en samlad bedömning (kap 7).

Figur 20. Störningszoner (1 km) för de tre ledningsalternativen och riksintressen för rennäringen.

6.1.1 ALTERNATIV 1

Om hänsyn endast tas till ledningsgatans yta inom riksintresset utgör den ianspråktaga marken för alternativ 1 cirka 0,7% av riksintresset (se tabell 2). Motsvarande yta med en störningszon inkluderad innebär att 34% av riksintressets område blir påverkat. Alternativ 1 har med det störst procentuell påverkan på riksintresset om endast ianspråktagen yta beaktas men hänsyn bör tas till att stora delar av alternativet går längs med befintlig ledningsgata där det redan idag är en viss påverkan. Utredningsområdet utgörs dock inte bara av riksintresseområden utan och av så kallat trivselområde, vilket används för vinterbetet. Med beaktning av betesområdet som helhet upptar alternativ 1 i stället minst yta, vilket beror på att den går kortaste vägen mot befintlig ledningsgata och därefter följer den. Skillnaden i ytanspråk mot för övriga två alternativ är dock marginell. Det faktum att detta alternativ går genom de centrala delarna av riksintresset (se figur 20), samt genom

områden där skogsbruket är mindre omfattande gör att påverkan och den störning som uppstår troligen blir omfattande. Alternativ 1 bedöms av det skälet kunna ge en omfattande lokal påverkan på den fria strövningen och fragmentering av beteslandskapet samt ett visst betesbortfall. Utifrån renarnas generella rörelsemönster, går det inte att utesluta att fragmentering av landskapet kan medföra en i viss mån ökad risk för att renhjordar ska splittras upp i mindre grupper, åtminstone vissa år. Den bedömningen görs utifrån antagandet att skotertrafik längs med ledningsgatan kommer att ske, vilket kan medföra att renarna följer skoterspårerna. Detta medför i sådana fall ett ökat arbete för samebyn. Påverkan från eventuell skotertrafik bedöms vara påtagligast för detta alternativ. Vad gäller påverkan vid anläggningsarbetet bedöms den framför allt vara kopplad till anläggandet av den anslutande sträckan (till befintliga ledningsgatan) men påverkan är beroende av vilken tid på året som uppbyggnationen sker eller om renarna för stunden inte vistas i just det området. I vilken utsträckning mängden lavbärande träd eller marktäckande lavar påverkas vid anläggandet har också betydelse. Alternativet bedöms ur ett renbetesperspektiv vara fördelaktigt eftersom sträckningen i så pass hög utsträckning följer befintlig ledningsgata och därmed troligen kan innebära att mindre yta betesmarker påverkas vid anläggningskedet.

6.1.2 ALTERNATIV 1B (OCH 1C)

Alternativ 1c, som inkom i ett sent skede bedöms skilja sig för lite från alternativ 1b för att uppenbara skillnader i direkta och indirekta effekter ska kunna ses utan att göra specifika platsbedömningar i fält. Den bedömning som är gjord för 1b gäller därför också för 1c om inte annat framgår. Vilket alternativ av 1b och 1c som är bäst ur ett renskötselperspektiv bör samrådaskas med samebyn. Samebyn får ta del av det nya förslaget (1c) i samband med att denna rennärlingsanalys färdigställts (se datum för rapporten).

Alternativ 1b, som i den norra delen går i västlig sträckning för att därefter ansluta till befintlig ledningsgata, innebär att 0,6% riksintresseområdet påverkas av ledningsgatan och, exkluderat ledningens störningszon. Med störningszonen inkluderad blir 28% av riksintresset påverkat.

Sett till hela betesområdet och utan störningszon är det störst yta som blir påverkad vid detta alternativ (näst mest yta med störningszon inkluderad). Dock följer alternativ 1b, precis som alternativ 1, till stora delar befintlig ledningsgata. Eftersom ledningsgata redan finns där bedöms den negativa påverkan bli begränsad efter denna linje. Alternativet passerar den södra änden av riksintresset flyttled, ett uppsamlingsområde och delar av vinterbeteslandet. De effekter som bedöms uppstå för alternativ 1 bedöms även kunna uppstå i detta alternativ, men det beror på i vilken utsträckning området norr om den planerade ledningsgatan används för bete. Flyttledens funktion bedöms i vilket fall inte påverkas i betydande utsträckning av detta alternativ. Utifrån de synpunkter som inkommit har det inte uttryckts direkt oro för att alternativet skulle kunna separera uppsamlingsområdet och den betesmark som ligger norr om den eventuella ledningen från riksintresset och betesmarken söder om ledningen. Inte heller har det uttryckts oro för att den svåra passagen över älven kommer att försvåras ytterligare. Samebyn har dock uttryckt osäkerhet angående eventuell påverkan av luftledning på flyttledens funktion på de sträckor där 1c går i flyttleden. På dessa ställen kan exempelvis användning av helikopter försvåras.

Påverkan bedöms bli inom spannet en viss påverkan/skada och omfattande lokal påverkan, men en försiktig bedömning i nuläget är att området norr om ledningen och funktionen för det kommer bli relativt opåverkat av en ledningsdragning. Detta alternativ bedöms ge begränsad påverkan vad gäller problem kopplade till skotertrafik. Vad gäller påverkan vid anläggningsarbetet bedöms den framför allt vara kopplad till anläggandet av den anslutande sträckan (till befintliga ledningsgatan) men påverkan är

beroende av vilken tid på året som uppbyggnationen sker eller om renarna för stunden inte vistas i just det området. I vilken utsträckning mängden lavbärande träd eller marktäckande lavar påverkas vid anläggandet har också betydelse. Alternativet bedöms ur ett renbetesperspektiv vara fördelaktigt eftersom sträckningen i så pass hög utsträckning följer befintlig ledningsgata och därmed troligen kan innebära att mindre yta betesmarker påverkas vid anläggningskedet.

6.1.3 ALTERNATIV 2

Alternativ 2 går i den östra delen av utredningsområdet och ansluter till befintlig ledning i den södra änden av utredningsområdet. Detta innebär en relativt lång väg och att ytan som ryms inom störningszonen blir störst av de tre alternativen. 20% av utredningsområdets yta beräknas hamna inom störningszonen. Detta alternativ har fördelen att dragningen löper i kanterna av själva utredningsområdet, och i kanterna av befintlig infrastruktur, vilket medför att påverkan på de centrala delarna av området blir mindre och att effekter från vägen och bebyggelse längs med älven till viss del överskuggar effekterna av ledningsgatan. Höstflytten bedöms inte påverkas negativt av alternativet. För detta alternativ är det också minst yta av riksintresset som berörs. Eftersom älven utgör gräns mellan olika vinterbeten bedöms det bli liten påverkan på fria strövningen och små effekter vad gäller fragmentering. Detta alternativ bedöms ge begränsad påverkan vad gäller problem kopplade till skotertrafik, eftersom sträckningen till stora delar följer befintlig infrastruktur och gränsområdet mellan vinter- och förvinterbetesområdet samt gränsen för samebyns betesmarker. Påverkan vid anläggandet av ledningen bedöms av samma skäl som för skotertrafiken bli begränsad. Detta alternativ bedöms också ge liten påverkan vid anläggningsarbete vintertid då risken att arbetet stör den fria strövningen troligtvis (av samma skäl som tidigare) är mindre. Eventuella lavförekomster riskerar dock i större utsträckning att påverkas negativt av ledningsdragningen i samband med anläggandet eftersom befintliga ledningsgator inte kan nyttjas i samma utsträckning.

6.1.4 SYNPKTER FRÅN SAMEBYN

Under möte 12 september 2022 framförde samebyns ordförande några generella kommentarer/synpunkter om de olika alternativen.

Ordföranden framförde att de föredrar markledning istället för luftledning, särskilt önskvärt är det på platser där ledningsdragningen kommer korsa flyttled. Generellt bedömde ordföranden att ju kortare sträcka som berördes av nya ledningsdragningar, desto mindre påverkan blev det. Utan att ha förankrat med övriga medlemmar i samebyn bedömde ordföranden att alternativ 1b och den reviderade sträckningen 1c var de alternativ med minst påverkan. Det framfördes också att det var svårt att veta vilka effekter det skulle bli av en luftledning i flyttleden. Det bedömdes kunna försvåra användningen av helikopter.

Tabell 3. Bedömningsgrunder, med utgångspunkt från *Samisk markanvändning och MKB (Svenska samernas riksförbund, 2011)*, för påverkan på ren, renskötare och renbrukslandskap.

	Ren	Renskötare	Renbrukslandskap
En viss påverkan/skada	Lättare påverkan på betesområdet samt ringa störning av betesron	Ringa påverkan på arbetsbelastning etc. Inom ramen för den dagliga anpassningen av renskötelsen	Liten påverkan på landskapets funktion för rennäringen
Omfattande lokal påverkan (siidagrupp (flyttgrupp)/sameby) kärnområde)	Endast sporadiskt betesutnyttjande är möjligt. Renen stannar inte i området, betesron försämras påtagligt	Ökad arbetsbelastning (bevakning, utfodring, flyttning), svårigheten att hålla renhjorden ger ökad stress hos renskötaren. Traditionell kunskap om området kan påverkas	Ökad fragmentering, försämrade funktionalitet, biologisk mångfald, kännedom om kulturhistoriska lämningar riskerar att gå förlorad
Omfattande regional påverkan (årstidsland, betestrakt)	Endast sporadiskt betesutnyttjande är möjligt. Renen stannar inte i området, betesron försämras påtagligt. Kan påverka renantalet på kort och lång sikt	Omfattande arbetsmiljöproblem, stress, belastning, ökade kostnader. Traditionell kunskap om området påverkas	Stor fragmentering, överutnyttjande av kvarstående marker. Flexibiliteten försvinner. De kulturhistoriska värdenas sammanhang med landskapet försvinner
Väldigt omfattande påverkan som är oersättlig	Permanent bortfall av väsentligt område av storlek eller kvalitet som inte går att ersätta och får förödande konsekvenser för samebyns möjligheter att bedriva en långsiktigt hållbar rennäring	Omöjliggör renskötelse för ett eller flera renskötselföretag	Permanent ödeläggelse Av landskapet

Tabell 4. Beskrivning av de färger som använts i bedömningen

Åtgärd inte nödvändig	Åtgärd bör övervägas	Åtgärd ska övervägas	Åtgärd nödvändig
-----------------------	----------------------	----------------------	------------------

Tabell 5. Direkta och indirekta konsekvenser för Idre samebys marker.

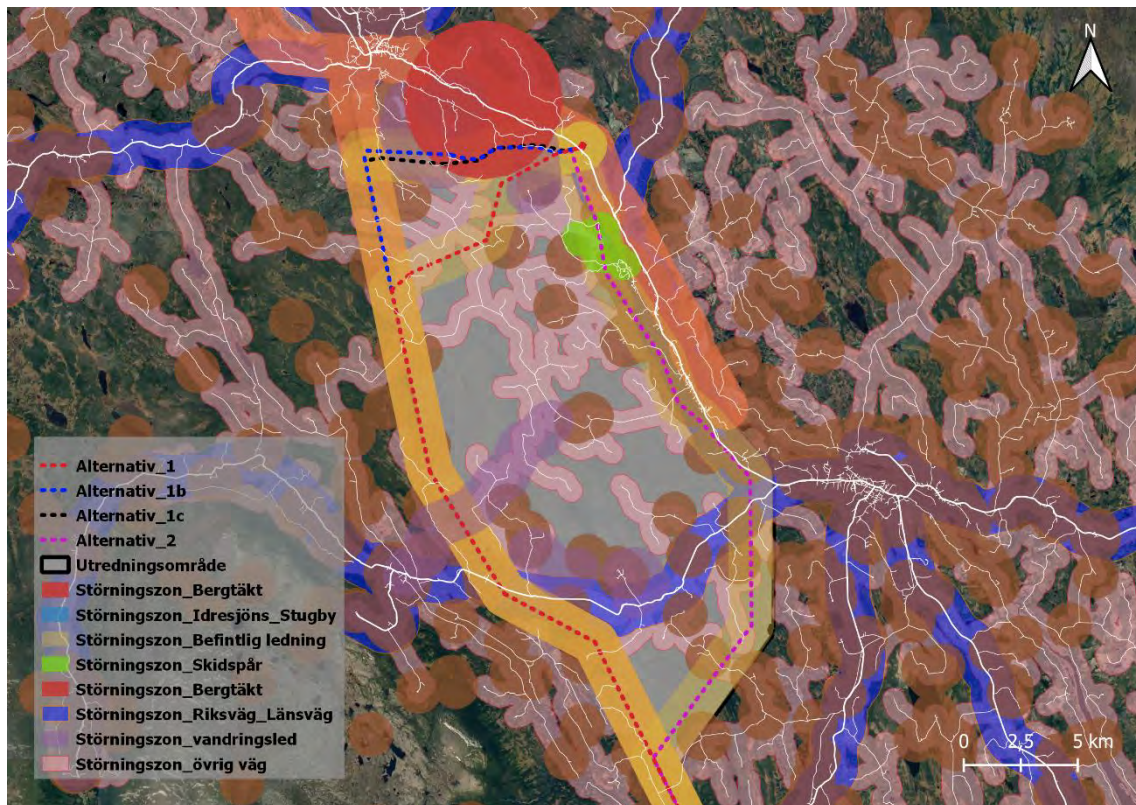
Idre	Konsekvens	Alternativ	Risk med hänseende på		
			Ren	Renskötare	Renbrukslandskap
Störning för fria strövningen		RÖD – 1			
		BLÅ – 1B OCH 1C			
		LILA - 2			
Påverkan på flyttled och försvårad flytt		RÖD – 1			
		BLÅ – 1B OCH 1C			
		LILA - 2			
Merarbete för renskötarna		RÖD – 1			
		BLÅ – 1B OCH 1C			
		LILA - 2			
Störd betesro		RÖD – 1			
		BLÅ – 1B OCH 1C			
		LILA - 2			
Nya markanspråk		RÖD – 1			
		BLÅ – 1B OCH 1C			
		LILA - 2			

6.2 KUMULATIVA EFFEKTER

Den samiska markanvändningen är dynamisk och arealkrävande, och därför beroende av en helhetssyn när bedömning av påverkan från annan verksamhet görs. Här utgör bedömningen av kumulativa effekter en viktig del. En kumulativ (adderad) effekt kan definieras som hur en planerad verksamhet - i detta fall en etablering av en kraftledning - tillsammans med andra pågående, tidigare och framtida verksamheter sammantaget påverkar renskötseln och samebyns markanvändning. Många kumulativa effekter ger sammantaget ett mer fragmenterat landskap, som i förlängningen kan leda till förändringar i renens beteendemönster (Nilsson m.fl. 2015). I analysen av kumulativa effekter har störning från befintlig infrastruktur, täkter och andra verksamheter beaktats. Vald storlek på störningszonen redovisas i kapitel 5.8. tabell 1. Vad gäller skogsbruk och rovdjur finns inga direkta störningszoner att förhålla sig till

utan det betraktas som en slags mer eller mindre påtaglig bakgrundsstörning. Dessutom tillkommer ytterligare en bakgrundsstörning i form av pågående klimatförändringar.

De kumulativa effekterna av pågående verksamheter i nuläget illustreras av den väv som träder fram i figur 21. Även om störningszonerna inte alla gånger överensstämmer med de faktiska förhållandena på marken är det ett bra verktyg för att få en uppfattning om vad nya projekt innebär för ett område.

Figur 21. Samtliga störningszoner. Viktigt att ha i beaktning vid tolkning av figuren är att diffusa störningskällor som skogsbruk och rovdjur inte åskådliggörs.

Utredningsområdet är överlag relativt oexploaterat och vägar är generellt den dominerande störningen, särskilt i de centrala delarna av området. Störningen från vägarna kan också förstärkas av såväl skogsbruk som rovdjur, vilket på olika sätt kan generera merarbete och förluster för samebyn. Flera kumulativa effekter bedöms samverka framför allt i området för alternativ 1b, 1c och delar av alternativ 1 (den norra delen, inom 1-5 km avstånd från älven. Där störning från i princip samtliga störningskällor uppstår. Den planerade ledningen bedöms dock utgöra en typ av relativt lågradig störning, som kan överskuggas av mer påtaglig störning i närområdet (ex. turism, bebyggelse), och därför bedöms inte de kumulativa effekterna bli så pass omfattande att områdets funktion som flyttled påverkas för något av alternativen (1, 1b och 1c). Beroende på i vilken utsträckning området norr om alternativ 1b används för bete finns det dock en risk att de kumulativa effekterna gör att områdets funktion som betesmark och område för fri strövning tappar mycket av sin funktion, vilket skulle kunna medföra ökat arbete för samebyn.

Vad gäller området för alternativ 1, innan det ansluter till befintlig ledning, värdesätts i bedömningen det nuvarande större sammanhängande betesområdet (tillika riksintresse) i stor utsträckning. Större sammanhängande områden är generellt mycket viktiga för renskötseln då det ger förutsättning för ett bete som kräver mindre

bevakning och skötsel av renen. Störningseffekterna av detta alternativ bedöms därför bli mer påtagliga och därmed blir också störningszonen mer relevant. Kumulativa effekter från verksamheter norr om alternativ 1 kan då få effekten att markernas funktion pressas samman, vilket får effekten att renarna inte utnyttjar området lika effektivt.

Beträffande alternativ 2 sammanfaller ledningsdragningen till stora delar med befintlig infrastruktur och bebyggelse längs med älven. Inom detta område finns en flyttled som används på hösten. Denna funktion bedöms inte påverkas negativt. Överlag bedöms alternativ 2 vara relativt okänsligt för kumulativa effekter, då området utgör en naturlig gräns för denna del av vinterbeteslandet.

6.2.1 KUMULATIVA EFFEKTER - FRAMTIDSPERSPEKTIV

Den framtida utvecklingen i området pekar i nuläget mot ökade investeringar och projekt med koppling till turismen och ny bebyggelse (fritidshus och camping). Renskötare i området kommer därmed få fler faktorer att förhålla sig till när de bedriver renskötsel i området. Exempel på detta kan vara ökad bil- och skotertrafik, ökat friluftsliv och ökad exploatering av kvarvarande marker inom samebyn och dess betesområde. Samtidigt finns det en rad osäkerhetsfaktorer i detta, vilket kan kopplas till pågående klimatförändringar, habitatförluster, och den resurskris vi står inför globalt. Ett förändrat skogsbruk, där större hänsyn tas till naturmiljön än vad som är fallet idag kan exempelvis bli det vanligast förekommande de kommande decennierna. Dels för att hejda den globala uppvärmningen, dels för att skogsbruket såsom det bedrivs idag kanske inte går att bedriva i ett förändrat klimat. I ett avsevärt förändrat klimat kanske inte heller skidturismen blir så betydande för området och mängden trafik kanske minskar i stället för att öka. Oavsett i vilken riktning framtiden går kommer renskötare och renlandskapet uppleva förändringar de kommande decennierna. För att möta dessa förändringar är biologisk mångfald och stora sammanhängande marker en förutsättning. Riklig mängd gammelskog, med mycket hänslav, kan exempelvis parera förhållanden när marken är istäckt och markbetet otillgängligt. En låg grad av störning i ett landskap ger möjlighet att nyttja flera platser för bete och fungerar som en försäkring i händelse av att ett område skulle försvinna (brand, exploatering etc.). Just detta, att landskapet utgör en slags försäkring i händelse av dåliga tider för renskötseln, påverkas på ett eller annat sätt negativt av de flesta former av exploatering, men exploatering kan dock inkräkta på rennäringen i olika hög grad. Utifrån de fyra alternativen som tagits fram bedöms alternativ 1b, 1c och 2 vara de som har minst påverkan på renskötseln, men eftersom det i nuläget finns en ambition att öka turismen och bebyggelsen i området kring alternativ 1b och 1c kommer de kumulativa effekterna sannolikt att öka ytterligare i detta område, vilket eventuellt skulle kunna ge effekter på flyttleden, och kanske även riksintresset och uppsamlingsområdet, som är svåra att se idag. Dessa risker går inte att se för alternativ 2.

7 SAMLAD BEDÖMNING

I ANLÄGGNINGSSKEDET

Påverkan på renskötseln vid anläggningskedet är till stor del beroende på vilken tid på året som kraftledningen uppförs och/eller om renarna vistas i det specifika området. En viss direkt påverkan kan också uppstå om lavbärande skog avverkas och/eller om områden med marktäckande lav påverkas. Generellt bedöms alternativ 2 vara fördelaktigast under anläggningskedet då risken för störning på renskötseln bedöms vara liten, oavsett tid på året för anläggandet. Vad gäller påverkan på marktäckande

lav bedöms dock alternativ 1, 1b och 1c vara fördelaktigast eftersom dessa alternativ nyttjar befintlig ledningsgata till stora delar. Eventuell påverkan på lavtacket bedöms i sin helhet bli överskuggad av annan påverkan under driftfasen.

I DRIFT

Den störning som kan uppstå med anledning av den planerade verksamheten (i drift), oavsett alternativ, bedöms vara störd betesro för renen och ett ökat stresspåslag för renskötaren. Dels kopplat till ianspråktagande av mark, dels eventuell mer terrängkörning i området (skoter). Generellt används ofta kraftledningsgator som skoterleder eftersom avsaknad av skog under dem gör att det generella terrängkörningsförbudet (oftast) inte gäller. I händelse av att skotertrafiken ökar i området kommer det därmed sannolikt också påverka betesron för renen negativt. Renarna kan exempelvis stressas och skingras inom närliggande betesmarker, vilket i sin tur kan skapa merarbete och en psykisk stress hos renskötaren. Störningen är dock mycket beroende av vilket alternativ som blir aktuellt. Störning kopplat till skotertrafik ses som liten vid alternativ 1b, 1c och 2 eftersom ledningarna i de alternativen till stora delar följer befintlig infrastruktur och i begränsad utsträckning skär av betesområdet medan störningen bedöms bli större vid alternativ 1. Även om alternativ 1 är det alternativ som ger minst direkt påverkan totalt sett inom betesområdet, är det alternativet som innebär störst fragmentering av området då ledningen i detta fall korsar ett större sammanhängande område med låg exploateringsgrad. Trots att fragmenteringseffekten av en kraftledning är relativt liten innebär det fortfarande en viss fragmentering och alternativet bedöms över tid medföra en ökad sårbarhet då alla former av betesbortfall eller försvårande av renskötseln medför minskad resiliens (motståndskraft). Det finns osäkerheter i hur omfattande betesbortfallet blir i praktiken, beroende dels på hur klimatförändringarna slår regionalt, dels i vilken utsträckning kraftledningsgatan blir föremål för skoteråkning. Påverkan kommer troligen variera kraftigt beroende på vilka väderförhållanden som råder under vintersäsongen. Mycket snö och omväxlande plus och minusgrader kommer försvåra betesförhållandena i området.

SAMMANSLAGEN BEDÖMNING

Även om en viss negativ påverkan kan uppstå vid anläggningsskedet, bedöms det dock vara troligt att ett eventuellt betesbortfall inte blir betydande och föreslagna skyddsåtgärder (avsnitt 8) minimerar sannolikt också påverkan på marklav/markbetet. Alternativ 1, 1b och 1c har samtliga den fördelen att de följer befintlig ledningsdragning till stora delar, vilket minimerar risken för påverkan på marktacket vid anläggningsskedet. En omfattande påverkan med avseende på fragmentering kan dock uppstå för alternativ 1, 1b och 1c. Påtagligast effekter bedöms dock vid alternativ 1. För alternativen 1-1c är det den delen som "nyanläggs", dvs den del som löper i östlig-västlig riktning och som inte följer den befintliga ledningsdragningen, som kan medföra negativ påverkan. Vad gäller alternativ 1c bedöms det vara viktigt att samråda med samebyn för att minimera påverkan på flyttledens funktion.

Vid genomförande av alternativ 2 bedöms fragmenterande effekter å sin sida bli begränsade, med begränsade negativa effekter (ex. betesbortfall, oro för ren). Eftersom denna dragning löper genom ett större område opåverkad terräng blir dock markpåverkan och risk för direkt betesbortfall större. Sammantaget bedöms minst påverkan över tid ske vid alternativ 2 följt av alternativ 1b eller 1c.

8 REKOMMENDERADE SKYDDSÅTGÄRDER

Inför val av alternativ ledningsdragningen kommer Ellevio samråda (enligt 6 kap miljöbalken) med alla berörda parter, såsom samebyn. I detta samråd bör Ellevio efterfråga vilket alternativ som samebyn föredrar samt vilket av alternativen som är mest fördelaktigt/har minst påverkan ur renskötselsynpunkt.

Möjligheterna att genomföra några permanenta skyddsåtgärder kopplat till driftfasen bedöms vara begränsad. Även om de olika alternativen har olika påverkansgrad kommer ledningen inte i sig att utgöra ett definitivt hinder i landskapet för renarna. Eventuella negativa effekter bedöms följaktligen framför allt vara kopplat till anläggningskedet och möjliga indirekta effekter av skotertrafik. Eftersom Ellevios möjligheter att påverka skotertrafiken i området är mycket begränsad återstår möjligheter till åtgärder i samband med uppbyggandet av ledningen samt vid underhållsarbete. Dialog med samebyn om hur de nyttjar området vid det specifika tillfället då arbetet planeras och att anpassa arbetet efter det, ses här som viktigt för att minimera negativ påverkan. Lämpliga generella åtgärder vid etablering av ledningen kan exempelvis vara att arbetet sker under tider på året när renarna inte vistas i området eller att stämma av med samebyn inom vilket område renarna rör sig vid tidpunkt för planerat arbete för att på så sätt anpassa arbetet och förhindra störning. Vidare rekommenderas att följa Skogsstyrelsens vägledning "Regler och rekommendationer för skogsbränsleuttag och kompensationsåtgärder" (Rapport 2019/14). I denna rekommenderas att -för att ta hänsyn till renskötsel- använda ris och ved i tillräcklig mängd för att minimera körskador i områden med marklav, samt att avlägsna grot från sådana områden eftersom kvarlämnad grot kan hämma tillväxten på lavar samt försvårar betesförhållanden. Om skog med betydande mängder hänglav avverkas är det också bra att ta kontakt med samebyn för att stämma av tidpunkt för avverkningen så att renarna kan tillgodogöra sig av denna födoresurs.

9 KÄLLFÖRTECKNING

- Augustin, J. (den 28 03 2022). *Högtryck - Idre miljardinvesterar*. Hämtat från Dagensps: <https://www.dagensps.se/foretag/hogtryck-idre-miljardinvesterar/>
- Burdge, R. (2003). Benefiting from the practice of social impact assessment. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 21(3), 225-229. doi:<https://doi.org/10.3152/147154603781766284>
- Eftestøl, S. S. (2021). *Markkonflikt mellan vindkraft och renskötsel*. Bromma: Naturvårdsverket, Vindval.
- Idre fjäll. (den 28 03 2022). Hämtat från Idre fjäll: www.idrefjall.se
- Idre sameby. (den 10 jan 2022). *De åtta årstiderna*. Hämtat från Idre sameby: <http://www.idresameby.se/index.php?p=b&c=a>
- Mattisson, J., Persson, J., Karlsson, J., & Andrén, H. (2007). *Erfarenheter från försökatt minska rovdjursangrepp på ren*. Viltskadecenter.
- Nilsson, R., Lauritz, L., & Blom, A. (2015). *Kumulativa konsekvenser för rennäringen. En beskrivning av hur kumulativa konsekvenser för rennäringen kan presenteras med exempel från Gabna och Laevas samebyar*.
- Sametinget. (den 24 03 2022). *Idre*. Hämtat från Sámediggi: <https://www.sametinget.se/8836>
- Sametinget. (den 28 03 2022). *Trafikdödade renar*. Hämtat från Sametinget: <https://www.sametinget.se/110823>
- Skarin, A., & Åhman, B. (2014). Do human activity and infrastructure disturb domesticated reindeer? The need for the reindeer's perspective. *Polar Biology*, 37, 1041-1054.
- Skogsstyrelsen. (2014). *Skog och ren*. Projektet Kompetensutveckling Skogsbruk och Rennäring.
- Svenska samernas riksförbund. (2011). *Samisk markanvändning och MKB*.

SVT Nyheter. (den 28 03 2022). *Regionen tar smala Idre-vägen i egna händer*. Hämtat från <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/dalarna/regionen-tar-smala-idre-vagen-i-egna-hander-lagger-miljoner-pa-att-fa-igang-arbetet>

Tillväxtverket. (den 28 03 2022). *Gästnätter 2019*. Hämtat från Tillväxtverket: <https://tillvaxtverket.se/statistik/vara-undersokningar/resultat-fran-turismundersokningar/2020-02-06-gastnatter-2019.html>